

2013 YILI İKTİSADİ KALKINMA MALİ DESTEK PROGRAMI ETKİ ANALİZİ RAPORU

Bu Raporun oluşturulmasında
Genel Koordinatör Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi Başkanı
Mehmet Emin ÇAKAY ve Uzman Ayşe Kübra DEMİREL'ye
teşekkürlerimizi sunarız.

İçindekiler

GİRİŞ	v
1. İKTİSADİ KALKINMA MALİ DESTEK PROGRAMI'NIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	1
1.1 İLGİLİLİK	3
1.2 ETKİLİLİK.....	11
1.3 ANKET YAPILAN FİRMALARA İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	16
1.4 ETKİ	20
1.5 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	28
2. KATKISALLIK ANALİZİ	31
2.1 DARA KAYBI	31
2.2 SIZINTI ETKİSİ	33
2.3 DE- PLASMAN ORANI.....	33
2.4 ÇARPAN ETKİSİ.....	34
2.5 KATKISALLIK ORANI	35
3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	36
EKLER	38
EK 1. ANKETE KATILAN FİRMALAR.....	38
EK 2. ANKET FORMU.....	39
EK 3. NORMALLİK TESTİ SONUÇLARI	48
EK 4. WILCOXON İLİŞKİLİ İKİ ÖRNEKLEM TESTİ SONUCU.....	49
KAYNAKLAR	50

TABLÖLAR

Tablo 1: Mali Destek Programı Yapılan Başvurularla İlgili Özet Bilgi	2
Tablo 2: Programın Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı.....	6
Tablo 3: Bitlis İlinin Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı.....	6
Tablo 4: Programın Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı.....	7
Tablo 5: Hakkâri İlinin Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı	8
Tablo 6: Programın Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı.....	8
Tablo 7: Muş İlinin Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı.....	9
Tablo 8: Programın Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı.....	10
Tablo 9: Van İlinin Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı	10
Tablo 10: Projeler Düzeyinde Etkililik Değerlendirmesi	11
Tablo 11: Program Düzeyinde Etkililik Değerlendirmesi	15
Tablo 12: Doğu Anadolu Bölgesi'nde Düzey 2 Bölgelerinin İşsizlik Oranları	20
Tablo 13: İşletmelerdeki Üretim Maliyetleri Değişimi.....	25
Tablo 14: İşletmelerin Ciro Artışı	27
Tablo 15: İşletmelerdeki Net Kar Değişimi	27
Tablo 16: Sektörel Bazda Yerel Rekabet Oranı	33
Tablo 17: Katkısalılık Değerlendirmesi Sonuçlarının Karşılaştırılması	35

ŞEKİLLER

Şekil 1: Tarım Dışı Potansiyel Sektörlerin Harekete Geçirilmesi Amacının Hedefleri ve Programın Öncelikleri.....	3
--	---

GRAFİKLER

Grafik 1: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Hizmetler Sektörü	5
Grafik 2: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Sanayi Sektörü	5
Grafik 3: Bitlis İlinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı	7
Grafik 4: Hakkâri İlinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı	8
Grafik 5: Muş İlinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı	9
Grafik 6: Van İlinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı	10
Grafik 7: Projelerin Etkililik Oranları Özet Bilgi	14
Grafik 9: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği İl	16
Grafik 10: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği İlçe	16
Grafik 11: İşletmelerin Faaliyet Süresi	17
Grafik 12: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Sanayi Sektörü	17
Grafik 13: İmalat Sanayinde İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Yer	18
Grafik 14: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Hizmetler Sektörü	18
Grafik 15: İşletme Sahibinin Yaşı	19
Grafik 16: İşletme Sahibinin Eğitim Durumu	19
Grafik 17: İl Bazlı İstihdam Değişimi	20
Grafik 18: Sektörlere Göre İstihdam Değişimi	21
Grafik 19: İstihdam Edilen Personelin Eğitim Durumu	22
Grafik 20: Satış Yapılan İller	22
Grafik 21: İhracat Artışı	23
Grafik 22: Sektörel Bazda İhracat Yapılan Ülkeler	23
Grafik 23: Müşteri Sayısındaki Artış	24
Grafik 24: Firmaların Üretim Artışı	24
Grafik 25: Firmaların Üretim Kapasitesi Artışı	25
Grafik 26: Yeni Üretilmeye Başlanan Ürün Sayısı	26
Grafik 27: Patent Tescili, Marka Tescili, Faydalı Model Tescili, Endüstriyel Tasarım Tescili Alan Firma Sayısı	26
Grafik 28: İşletmelerin Aktif Büyüklüğü Artışı	28
Grafik 29: Yeni Yatırım Yapılmak İstenen İl	29
Grafik 30: Ajans Desteğinin Kurumsallaşmaya Etkisi	29
Grafik 31: Firmaların Sektörde Faaliyet Gösterme Nedenleri	30
Grafik 32: Firmaların Dara Kaybı Türleri	31
Grafik 33: Dara Kaybı Türü ve Firmaların Ortalama Faaliyet Yılı	32

GİRİŞ

2013 İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı (İKMDP) Uygulama Sonrası Değerlendirme çalışması ile bu programın ve etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışma üç ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda İKMDP ilgililik, etkinlik, etkililik, etki, sürdürülebilirlik kriterlerine göre değerlendirilmiştir. Birinci kısımdaki değerlendirilme sürecinde Dokuzunca Kalkınma Planı, TRB2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı, 2013 İKMDP Başvuru Rehberi, projelerin performans göstergeleri hedefleri ve gerçekleşen değerler, İzleme ve Değerlendirme Birimi tarafından oluşturulmuş izleme ziyaretleri ve kapanış raporları ve 2015 yılının 2. yarısında programın faydalanıcılarıyla yüz yüze yapılan anketler kullanılmıştır. Bu anket projelerini başarıyla tamamlayan 21 firmadan, firmaların bir kısmının ankete katılmak istememesi bir kısmının ise sahiplerine ulaşamaması nedeniyle, 15'ine (%71,4) uygulanmıştır. Anket sonuçları Excel ve SPSS programları aracılığıyla analiz edilmiştir.

İkinci kısımda katkısallık analizi yapılmıştır. Katkısallık analizi dara kaybı, de-plasman etkisi, sızıntı etkisi, çarpan etkisi unsurları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Burada anket verileri, bölgesel, ulusal ve uluslararası çalışmalardan faydalanılmıştır. Üçüncü kısımda ise yapılan analiz sonuçlarına göre sonuç ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

1. İKTİSADİ KALKINMA MALİ DESTEK PROGRAMI'NIN DEĞERLENDİRİLMESİ

TRB2 Bölgesi'nde (Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illeri) imalat ve hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin kapasitelerinin artırılması, ürün/hizmet çeşitlerinin ve/veya kalitelerinin geliştirilmesi, pazarlama imkânlarının genişletilmesi yoluyla bölgesel ekonomik büyümeye ve istihdamın artırılmasına katkı sağlamak amacıyla 2013 İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı (İKMDP) gerçekleştirilmiştir. Programın öncelikleri aşağıdaki gibidir.

- AR-GE
- Markalaşma
- Kalite sertifikasyonu
- Yeni ürün üretilmesi
- Ürün çeşitlendirilmesi
- Üretim kapasitesinin artırılması

Sektörel bazda ise, her bir il için öncelikli olarak desteklenecek sektörler aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Bitlis

- Madencilik
- Turizm
- Tekstil ve konfeksiyon

Hakkâri

- Yatırımlarda Devlet Yardımlarını düzenleyen 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında belirtilen desteklenmeyecek sektörler/yatırımlar dışında kalan tüm sektörler/ yatırımlar

Muş

- Tarım ve hayvancılığa dayalı imalat
- Tekstil ve konfeksiyon
- Tarım aletleri ve makinalarının imalatı

Van

- Tekstil ve konfeksiyon
- Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı
- Yapı elemanları imalatı
- Mobilya imalatı

İKMDP kapsamında desteklenecek projeler için tahsis edilen toplam kaynak tutarı 10.000.000 TL'dir. İKMDP'de asgari destek tutarı 75.000 TL azami destek tutarı ise 250.000 TL olarak belirlenmiştir. Programa yapılan başvurularla ilgili bilgiler Tablo 1. de yer almaktadır.

Tablo 1: Mali Destek Programı Yapılan Başvurularla İlgili Özet Bilgi

Mali Destek Programı Adı	Başvuru Sayısı	Başvuran Projelerin Toplam Bütçesi (milyon TL)	Ajanstan İstenen Toplam Destek Miktarı (milyon TL)	Toplam Mali Destek Programı Bütçesi(milyon TL)
İKMDP	193	80,93	37,28	10

Kaynak: Mali Destek Programı Özet Raporu

Sözleşme imzalanan 30 projeden 9'unun sözleşmeleri yükselen döviz kuru ve eş finansman sıkıntısı, proje süresinde faaliyetleri gerçekleştirememesi gibi çeşitli nedenlerle feshedilmiştir. Kalan 21 proje uygulama sürecini başarıyla tamamlamıştır. Bu projelerin 11'i Van'da, 5'i Bitlis'te, 2'si Hakkâri'de 3'ü ise Muş ilinde gerçekleşmiştir. Bu 21 projenin hayata geçmesi ile TRB2 Bölgesi'ne; **3.172.174,68 TL**'si Ajans hibesi, **3.345.507,04 TL**'si proje sahiplerinin eş finansmanı olmak üzere toplam **6.517.681,72 TL**'lik yatırım yapılmıştır. İller bazında kullanılan kaynak miktarı ve oranları; Van 1.598.214,46 TL (%50), Bitlis 824.726,63 TL (%26), Muş 470.840,30 TL (%15), Hakkâri 278.407,55 TL (%9) şeklindedir. Proje başına sözleşmeye bağlanan hibe ortalaması 151.056 TL olarak gerçekleşmiştir.

İKMDP ile ilgili değerlendirme alanları şu şekilde tanımlanmaktadır:¹

- **İlgililik:** Desteklerin amaç ve önceliklerinin, bölgesel düzeydeki ihtiyaç ve önceliklerle ne kadar uyumlu ve tutarlı olduğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, desteklerin bölge planları ve üst ölçekli plan ve politika belgeleri ile uyumu dikkate alınarak eğer varsa destek tasarımı kaynaklı hatalar tespit edilir.
- **Etkililik:** Elde edilen çıktı ve sonuçlar ile desteklerin temel amaç ve öncelikleri ve hedeflerin karşılaştırması yapılmıştır.
- **Etki:** Desteklerin uygulamasının tamamlanmasını müteakip olumlu ya da olumsuz, beklenen veya beklenmeyen, doğrudan ya da dolaylı şekilde ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve çevresel değişikliklerin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Program sonrası değerlendirmenin zamanlamasına ve projelerin türlerine göre etkilerin ortaya çıkma

¹ Etkinlik değerlendirmesi veri eksikliği nedeniyle yapılamamıştır.

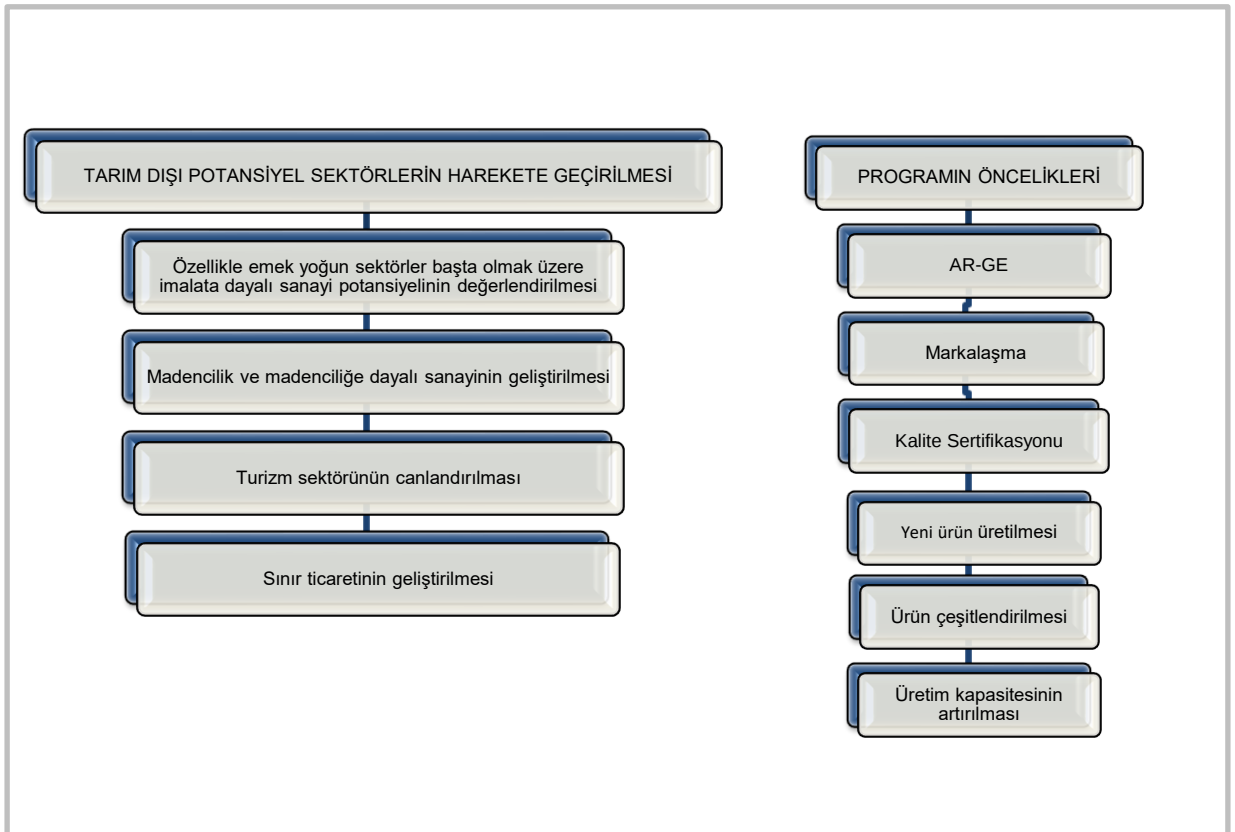
durumu farklılık gösterebilecektir. Burada amaç etki analizi gerçekleştirmek değil, destek uygulaması ile ortaya çıkan tüm sonuçların belirlenmesi ve program sonrası değerlendirme kapsamında raporlaştırılmasıdır.

- **Sürdürülebilirlik:** Proje çıktı ve sonuçlarının destek tamamlandıktan sonra da devam ettirilebilme durumunu ifade eder. Bu kapsamda, finansal, çevresel, sosyo-kültürel etkenler ile risklerin mevcudiyeti ve destek uygulamalarını etkileme düzeyi dikkate alınır.

1.1 İLGİLİLİK

2011-2013 Bölge Planında “Tarımsal Üretimde Verimlilik, Çeşitlilik ve Katma Değerin Artırılması”, “ Tarım Dışı Potansiyel Sektörlerin Harekete Geçirilmesi”, “ Beşeri ve Sosyal Sermayenin Geliştirilmesi”, “Kentsel ve Kırsal Altyapının İyileştirilmesi” olmak üzere dört amaç ve bu amaçlar doğrultusunda hedefler belirlenmiştir. İKMDP “Tarım Dışı Potansiyel Sektörlerin Harekete Geçirilmesi” hedefine yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu hedefe yönelik amaçlar Şekil 1.deki gibidir.

Şekil 1: Tarım Dışı Potansiyel Sektörlerin Harekete Geçirilmesi Amacının Hedefleri ve Programın Öncelikleri

Kaynak: TRB2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı, İKMDP Başvuru Rehberi

Tarım Dışı Potansiyel Sektörlerin Harekete Geçirilmesi hedefinin amaçları doğrultusunda imalat sanayii ve hizmet sektörlerinde faaliyet göstermekte olan KOBİ'lere yönelik olarak program tasarlanmıştır. Programın öncelikleri 2011-2013 Bölge Planı ile örtüşmektedir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda ise;

- Rekabet Gücünün Artırılması
- İstihdamın Artırılması
- Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi
- Bölgesel Gelişmenin Sağlanması
- Kamu Hizmetlerinde Kalitenin ve Etkinliğin Artırılması

gelişme eksenleri olarak belirlenmiştir.

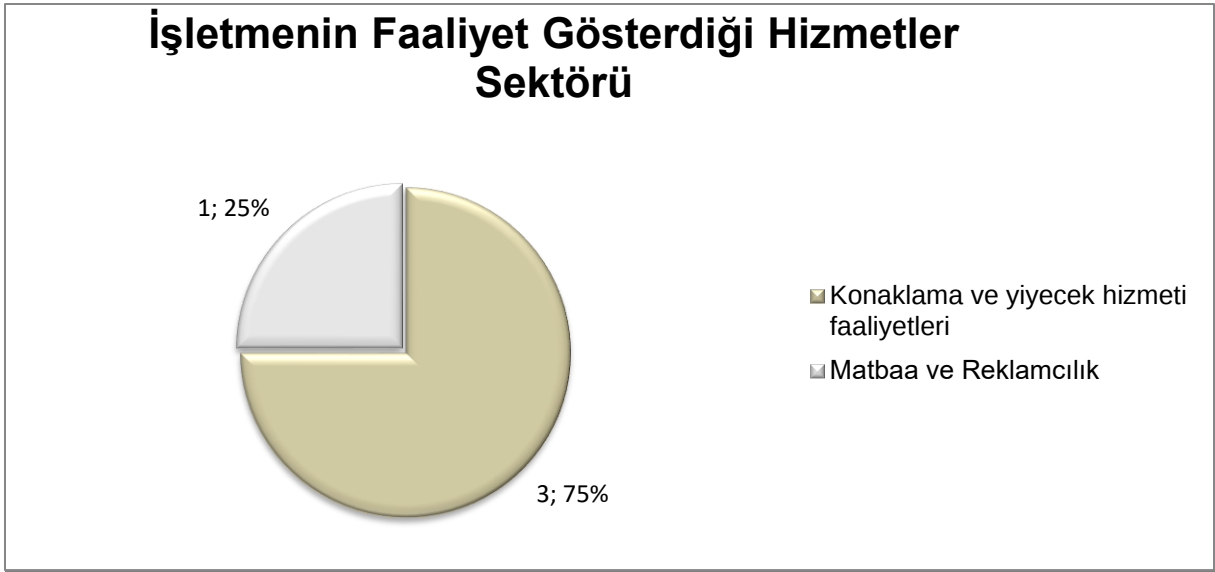
İKMDP Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda yer alan “Rekabet Gücünün Artırılması” ve “İstihdamın Artırılması” gelişme eksenlerine uygun olarak hem imalat sanayiye hem de hizmet sektörüne destek verecek şekilde tasarlanmıştır.

Programın kapsamı geniş tutulduğundan NACE kodlarına göre 34 farklı sektörde faaliyet gösteren 193 firma başvuru yapılmıştır. Destek alan 21 firma ise 7 farklı sektörde faaliyet göstermektedir. Kapsamın geniş tutulması hem daha fazla aktörün katılımını sağlamak hem de destekten farklı alanlarda faydalanılmasını sağlamak bakımından önemlidir. Ancak kapsam genişliği program yönetimini zorlaştırmaktadır. Belirli bir alana yoğunlaşan ve dar kapsamlı programlara göre bu şekilde verilen desteklerle etki yaratmak daha zordur.

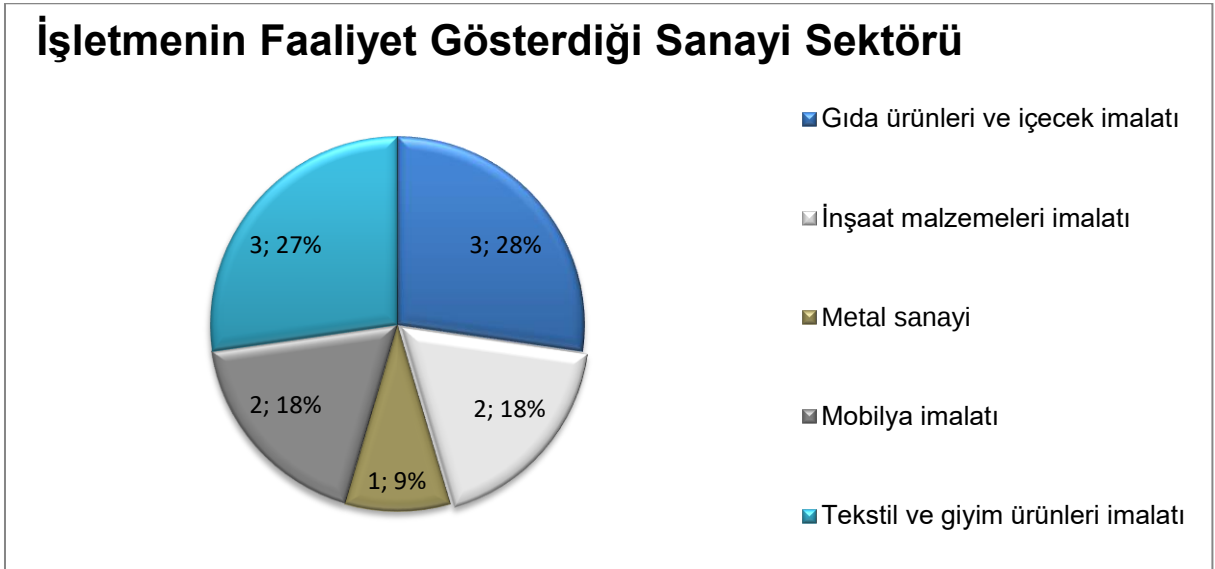
İKMDP'nin etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla yararlanıcılara anket yapılmış, bu anket sözleşme imzalanan 21 firmadan, firmaların bir kısmının ankete katılmak istememesi bir kısmının ise sahiplerine ulaşılabilmesi nedeniyle, 15'ine (%71,4) uygulanmıştır.

Bu ankete göre yararlanıcıların sektörler dağılımı Grafik 1. ve Grafik 2.deki gibidir.

Grafik 1: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Hizmetler Sektörü

Grafik 2: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Sanayi Sektörü

Ankete katılan firmaların 11'i sanayi sektöründe 4'ü hizmetler sektöründe faaliyet göstermektedir. Sanayi sektöründe 5 alt sektör, hizmetler sektöründe ise 2 alt sektör destekten yararlanmıştır. Spesifik bir hedef grubunun olmaması katkısallık analizinde bahsedilen sızıntı etkisinin ölçülememesine neden olmaktadır.

İKMDP'de sektörel bazda il bazlı öncelikler belirlenmiştir. Desteklenen projelerin bu önceliklerle ve programın genel öncelikleriyle uyumu, ankete katılan firmalar üzerinden incelenmiştir.

BİTLİS

Bitlis ilinde ankete katılan 4 firma bulunmaktadır. Bu firmaların 2'si hizmetler sektöründe 2'si sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir. Tablo 2.de programın öncelikleri ve bu öncelikler doğrultusunda faaliyet gösteren firma sayısı yer almaktadır.

Tablo 2: Programın Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı

Programın Öncelikleri	Firma Sayısı	Uyum Yüzdesi
AR-GE	-	0
Markalaşma	1	50
Kalite sertifikasyonu	0	0
Yeni ürün üretilmesi	2	100
Ürün çeşitlendirilmesi	2	100
Üretim kapasitesinin artırılması	2	100

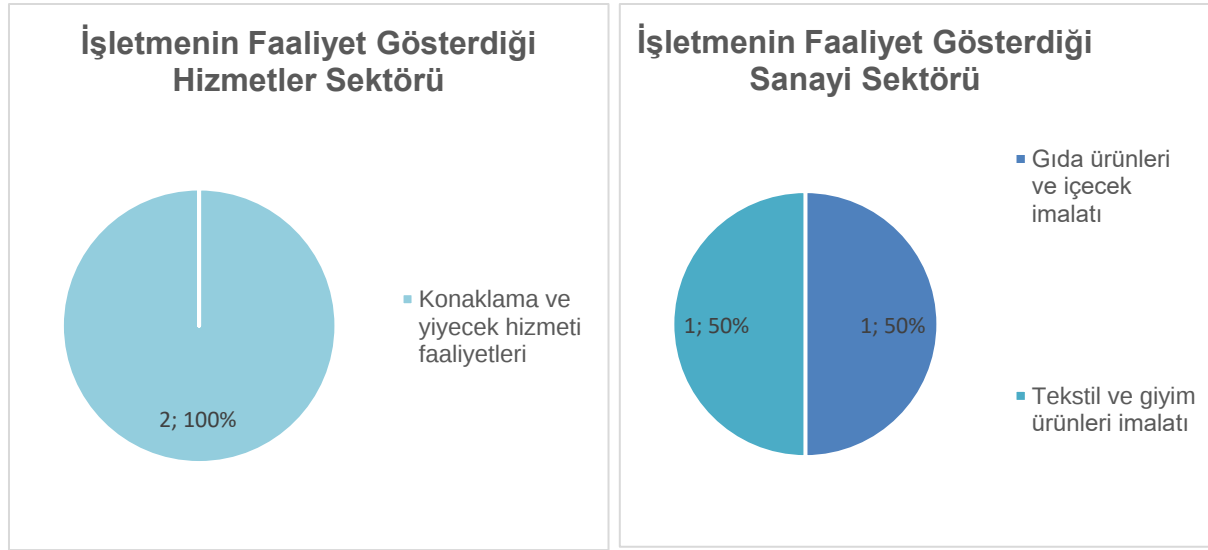
Program öncelikleri ve destek alan firmaların bu önceliklerle uyum yüzdesi ortalaması %58'dir. Uyum yüzdesi en düşük olan, AR-GE ve kalite sertifikasyonu önceliğidir.

Tablo 3: Bitlis İlinin Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı

Bitlis İlinin Öncelikleri	Firma Sayısı	Uyum Yüzdesi
Madencilik	-	0
Turizm	2	50
Tekstil ve konfeksiyon	1	25

Burada uyum yüzdesinin kümülatif olarak alınması daha uygundur. Bitlis ilinin öncelikleriyle destek alan 4 firmadan 3'ü uyumludur, firmaların uyum yüzdesi %75'tir. Örneklem küçük olduğu için firma sayısı yüzde sonuçlarını oldukça etkilemektedir. İşletmelerin sektörel dağılımı Grafik 3.deki gibidir.

Grafik 3: Bitlis ilinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı

HAKKÂRİ

Hakkâri ilinde ankete katılan 2 firma bulunmaktadır. Bu firmaların tamamı sanayi sektöründe hizmet vermektedir. Tablo 4.te programın öncelikleri ve bu öncelikler doğrultusunda faaliyet gösteren firma sayısı yer almaktadır.

Tablo 4: Programın Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı

Programın Öncelikleri	Firma Sayısı	Uyum Yüzdesi
AR-GE	0	0
Markalaşma	1	50
Kalite sertifikasyonu	0	0
Yeni ürün üretilmesi	2	100
Ürün çeşitlendirilmesi	2	100
Üretim kapasitesinin artırılması	2	100

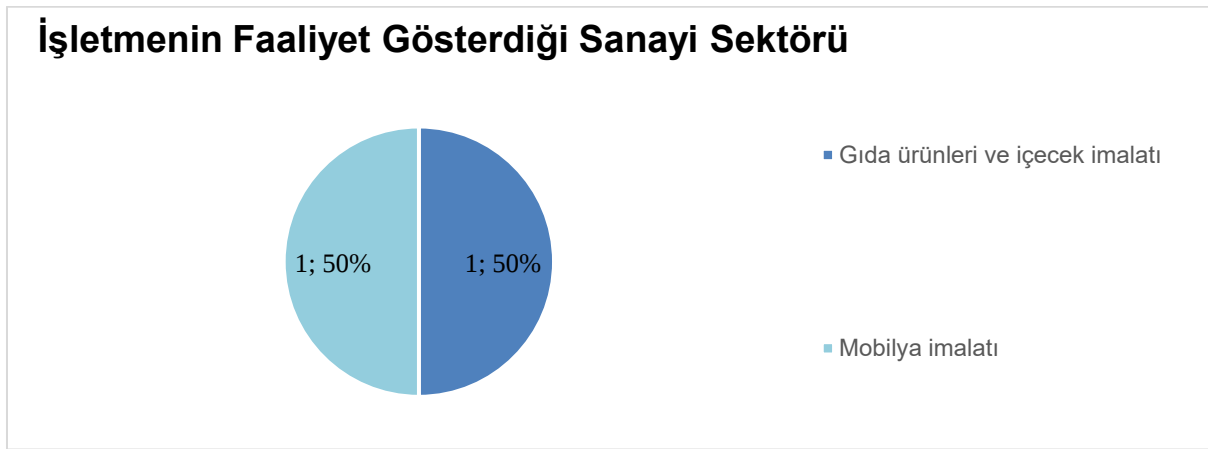
Program öncelikleri ve destek alan firmaların bu önceliklerle uyum yüzdesi ortalaması %58'dir. Uyum yüzdesi en düşük olan, AR-GE ve kalite sertifikasyonu önceliğidir.

Tablo 5: Hakkâri İlinin Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı

Hakkâri İlinin Öncelikleri	Firma Sayısı
Yatırımlarda Devlet Yardımlarını düzenleyen 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında belirtilen desteklenmeyecek sektörler/yatırımlar dışında kalan tüm sektörler/ yatırımlar	2

Hakkari ilinde spesifik bir öncelik belirlenmemiştir. Bu durumda firmaların ilin öncelikleriyle uyumunu araştırmak anlamlı olmayacaktır. İşletmelerin sektörel dağılımı Grafik 4.teki gibidir.

Grafik 4: Hakkâri İlinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı

MUŞ

Muş ilinde ankete katılan 2 firmanın 1'i hizmetler sektöründe 1'i sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir. 1 firma hizmetler sektörünün alt sektörü olan konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyeti alanında hizmet verdiği için sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 6: Programın Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı

Programın Öncelikleri	Firma Sayısı	Uyum Yüzdesi
AR-GE	0	0
Markalaşma	1	100
Kalite sertifikasyonu	0	0
Yeni ürün üretilmesi	1	100
Ürün çeşitlendirilmesi	1	100
Üretim kapasitesinin artırılması	1	100

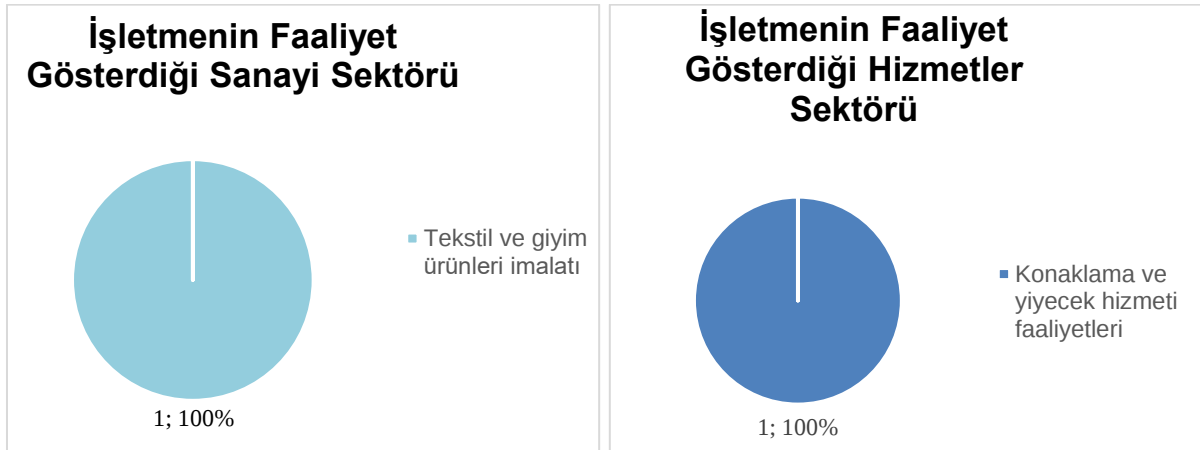
Program öncelikleri ve destek alan firmaların bu önceliklerle uyum yüzdesi ortalaması %67'dir. Uyum yüzdesi en düşük olan, AR-GE ve kalite sertifikasyonu önceliğidir.

Tablo 7: Muş İlinin Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı

Muş İlinin Öncelikleri	Firma Sayısı	Uyum Yüzdesi
Tarım ve hayvancılığa dayalı imalat	-	0
Tekstil ve konfeksiyon	1	100
Tarım aletleri ve makinalarının imalatı	-	0

Muş ilinin öncelikleri sanayi sektörüne yöneliktir. Uyum yüzdesi kümülatif olarak alındığında %100 olarak elde edilir. İşletmelerin sektörel dağılımı Grafik 5.teki gibidir.

Grafik 5: Muş İlinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı

VAN

Van ilinde ankete katılan 7 firmanın 1'i hizmetler sektöründe 6'sı sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir. Sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların program ve ilin öncelikleriyle uyumu ile ilgili değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 8: Programın Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı

Programın Öncelikleri	Firma Sayısı	Uyum Yüzdesi
AR-GE	1	17
Markalaşma	4	67
Kalite sertifikasyonu	0	0
Yeni ürün üretilmesi	4	67
Ürün çeşitlendirilmesi	4	67
Üretim kapasitesinin artırılması	6	100

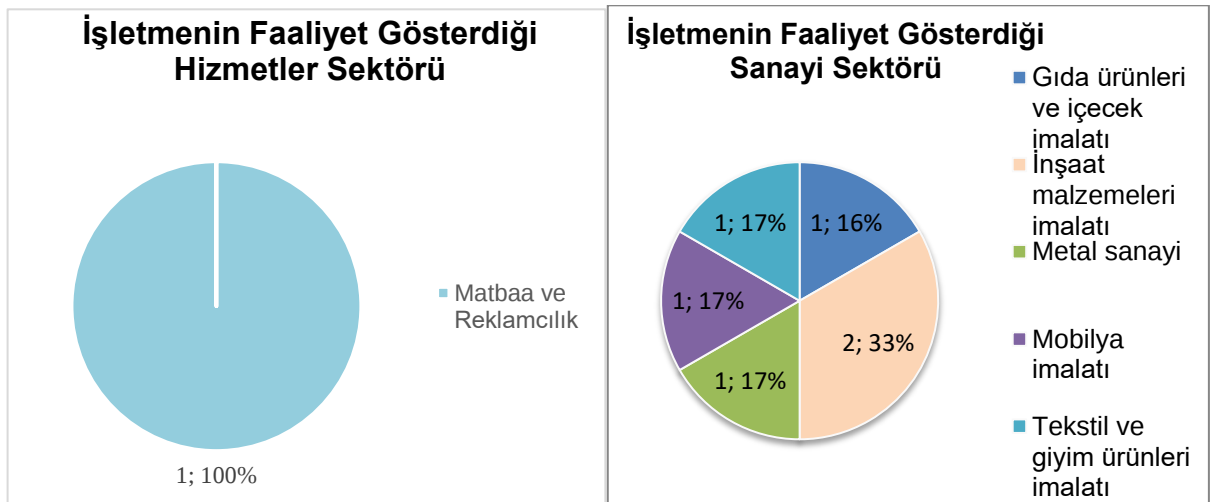
Program öncelikleri ve destek alan firmaların bu önceliklerle uyum yüzdesi ortalaması %53'tür. Uyum yüzdesi en düşük olan, kalite sertifikasyonu önceliğidir. AR-GE önceliğiyle uyumlu destek alan tek firma Van'dadır.

Tablo 9: Van İlinin Öncelikleri ve Bu Öncelikler Doğrultusunda Faaliyet Gösteren Firma Sayısı

Van İlinin Öncelikleri	Firma Sayısı	Uyum Yüzdesi
Tekstil ve konfeksiyon	1	17
Yapı elemanları imalatı	2	33
Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı	-	0
Mobilya imalatı	1	17

Van ilinin öncelikleri sanayi sektörüne yöneliktir. Uyum yüzdesi kümülatif olarak alındığında %67 olarak elde edilir. İşletmelerin sektörel dağılımı Grafik 6.daki gibidir.

Grafik 6: Van İlinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı

Destek alan projelerin program öncelikleriyle ortalama uyum yüzdesi %59'dur.

1.2 ETKİLİLİK

Etkililik analizinde projelerde belirlenen hedeflere ulaşılma derecesi, gerçekleşen sonucun hedeflenen sonuçlarla karşılaştırılmasıyla hesaplanmıştır. Her bir projenin, başvuru rehberinde belirtilen performans göstergeleri baz alınarak, mevcut durumu, hedefi bu hedeflere yönelik gerçekleşen değerleri Tablo 10.da yer almaktadır. Projeler rastgele numaralandırılmıştır. Performans göstergelerinin hedeflenen ve gerçekleşen sonuçları, etkililik oranı hesabında kullanılmıştır. Bu oran aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.

$$\text{Etkililik oranı} = \frac{\text{Gerçekleşen sonuç}}{\text{Hedeflenen sonuç}} \times 100$$

Proje bazlı hesaplanan etkililik oranları Tablo 10.daki gibidir.

Tablo 10: Projeler Düzeyinde Etkililik Değerlendirmesi

Proje No	Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Gerçekleşen	Etkililik
1	Proje kapsamında yapılan Ar-Ge yatırımı tutarı (TL)	10.000,00	18.080,00	18.080,00	% 100
	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	84	168	168	% 100
	Proje kapsamında alınan kalite sertifikası sayısı (adet)	0	1	1	% 100
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	1.800.000	3.600.000	3.600.000	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	50	100	100	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	80	192	192	% 100
	Fuarlara ve kongrelere katılan işletme personeli/sahibi sayısı (kişi)	0	2	2	% 100
	Proje kapsamında tescil edilen marka sayısı (adet)	1	4	4	% 100
	Projenin Etkililik Oranı				% 100
2	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	4	10	10	% 100
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	3	5	5	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	40	100	100	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	4	8	11	% 138
	Fuarlara ve kongrelere katılan işletme personeli/sahibi sayısı (kişi)	2	4	0	% 0
	Proje kapsamında tescil edilen marka sayısı (adet)	0	1	0	% 0
	Projenin Etkililik Oranı				%88
3	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	4	25	25	% 100
	Proje kapsamında alınan kalite sertifikası sayısı (adet)	0	1	1	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	60	100	% 167
	Projenin Etkililik Oranı				% 122
4	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	14	30	10	% 33
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	100	Veri yok	
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	0	849	910	% 107
	Projenin Etkililik Oranı				% 70
5	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	10	20	0	% 0
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	25	38	38	% 100

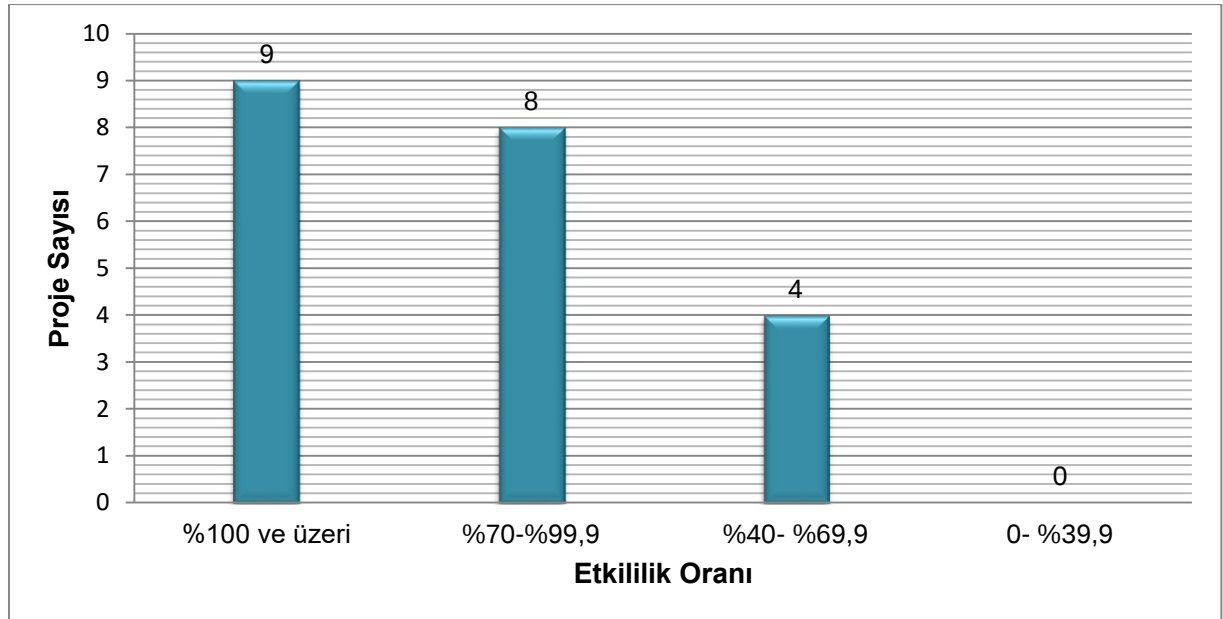
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	100	100	% 100
	Projenin Etkililik Oranı				% 67
6	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	4	14	8	% 57
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	0	1	1	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	80	80	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	0	14	14	% 100
	Projenin Etkililik Oranı				% 89
7	Proje kapsamında yapılan Ar-Ge yatırımı tutarı (TL)	0	2.500,00	2.500,00	% 100
	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	6	10	10	% 100
	Proje kapsamında alınan kalite sertifikası sayısı (adet)	2	2	2	% 100
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	10	30	30	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	100	230	230	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	18	21	21	% 100
	Fuarlara ve kongrelere katılan işletme personeli/sahibi sayısı (kişi)	1	2	2	% 100
	Proje kapsamında tescil edilen marka sayısı (adet)	1	1	1	% 100
	Projenin Etkililik Oranı				% 100
8	Proje kapsamında yapılan Ar-Ge yatırımı tutarı (TL)	0	470.350,00	100	% 0,02
	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	31	41	41	% 100
	Proje kapsamında alınan kalite sertifikası sayısı (adet)	0	2	2	% 100
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	0	36	36	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	100	75	% 75
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	0	11	11	% 100
	Fuarlara ve kongrelere katılan işletme personeli/sahibi sayısı (kişi)	0	3	3	% 100
	Proje kapsamında tescil edilen marka sayısı (adet)	0	2	2	% 100
	Projenin Etkililik Oranı				%84
9	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	2	7	7	% 100
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	3	7	7	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	30	70	Veri yok	
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	2	5	5	% 100
	Fuarlara ve kongrelere katılan işletme personeli/sahibi sayısı (kişi)	1	2	2	% 100
	Projenin Etkililik Oranı				% 100
10	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	1	6	Veri yok	
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	8	16	16	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	60	75	60	% 80
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	11	22	21	% 95
	Proje kapsamında tescil edilen marka sayısı (adet)	0	1	Veri yok	
	Projenin Etkililik Oranı				% 92
11	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	5	9	11	% 122
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	20	24	24	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	50	50	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	3	13	13	% 100

	Projenin Etkililik Oranı				% 106
12	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	197	267	267	% 100
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	0	3	3	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	100	100	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	0	7	7	% 100
	Proje kapsamında tescil edilen marka sayısı (adet)	0	3	Veri yok	% 0
	Projenin Etkililik Oranı				% 100
13	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	12	32	0	% 0
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	0	3	5	% 167
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	20	71	0	% 0
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	0	3	1	% 33
	Projenin Etkililik Oranı				% 50
14	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	0	13	0	% 0
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	0	1	1	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	25	25	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	9	16	16	% 100
	Fuarlara ve kongrelere katılan işletme personeli/sahibi sayısı (kişi)	0	6	0	% 0
	Projenin Etkililik Oranı				% 60
15	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	0	20	15	% 75
	Proje kapsamında alınan kalite sertifikası sayısı (adet)	0	1	1	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	100	50	% 50
	Fuarlara ve kongrelere katılan işletme personeli/sahibi sayısı (kişi)	0	1	0	% 0
	Projenin Etkililik Oranı				% 56
16	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	6	11	11	% 100
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	8	13	13	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	50	80	80	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	4	15	14	% 93
	Projenin Etkililik Oranı				% 98
17	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	10	25	25	% 100
	Proje kapsamında alınan kalite sertifikası sayısı	0	1	Veri yok	
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı	1	2	2	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	40	90	90	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı	6	12	12	% 100
	Fuarlara ve kongrelere katılan işletme personeli/sahibi sayısı	0	2	2	% 100
	Proje kapsamında tescil edilen marka sayısı	0	1	1	% 100
	Projenin Etkililik Oranı				% 100
18	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	2	13	10	% 77
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	22	32	32	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	100	100	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	6	22	13	% 59
	Projenin Etkililik Oranı				% 84
19	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	10	15	15	% 100
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	4	15	15	% 100
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	1	92	93	% 101

	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	11	22	24	% 109
	Proje kapsamında tescil edilen marka sayısı (adet)	0	1	1	% 100
	Projenin Etkililik Oranı				% 102
20	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	0	50	115	% 230
	Proje kapsamında üretimine başlanan yeni ürün sayısı (adet)	0	5	3	% 60
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	100	100	% 100
	Proje kapsamında alınan makine sayısı (adet)	0	42	46	% 110
	Projenin Etkililik Oranı				% 125
21	Proje kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	7	19	15	% 79
	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış (%)	0	20	20	% 100
	Projenin Etkililik Oranı				% 90

Burada veri kaybı olan göstergeler değerlendirme dışı tutulmuştur. Proje bazlı etkililik oranlarına bakıldığında, hedefine veya hedeflediğinden daha fazlasına ulaşan proje sayısı 9 (%42,9), %70- %99,9 oran aralığında hedefine ulaşan proje sayısı 8 (% 38,1), %40 - %69,9 oranında hedefine ulaşan proje sayısı ise 4'tür (%19). Hedefine %40'tan daha az oranda ulaşan proje bulunmamaktadır.

Grafik 7: Projelerin Etkililik Oranları Özet Bilgi

Tablo 11: Program Düzeyinde Etkililik Değerlendirmesi

	Gösterge	Hedeflenen	Gerçekleşen	Etkililik
1	Program kapsamında yapılan toplam Ar-Ge yatırımı tutarı (TL)	490.930,00	20.680,00	% 4
2	Program kapsamında oluşan yeni istihdam (kişi)	799	763	% 95
3	Program kapsamında kalite sertifikası alan firma sayısı (adet)	7	7	% 100
4	Program kapsamında üretimine başlanan yeni ürün (adet)	3.600.231	3.600.231	% 100
6	Program kapsamında üretim kapasitesindeki toplam artış (%)	75	69	% 92
7	Program kapsamında alınan toplam makine sayısı (adet)	1274	1331	% 104,5
8	Fuarlara ve kongrelere katılan firma/kişi sayısı (adet)	22	11	% 50
9	Program kapsamında tescil edilen marka sayısı (adet)	10	9	% 90

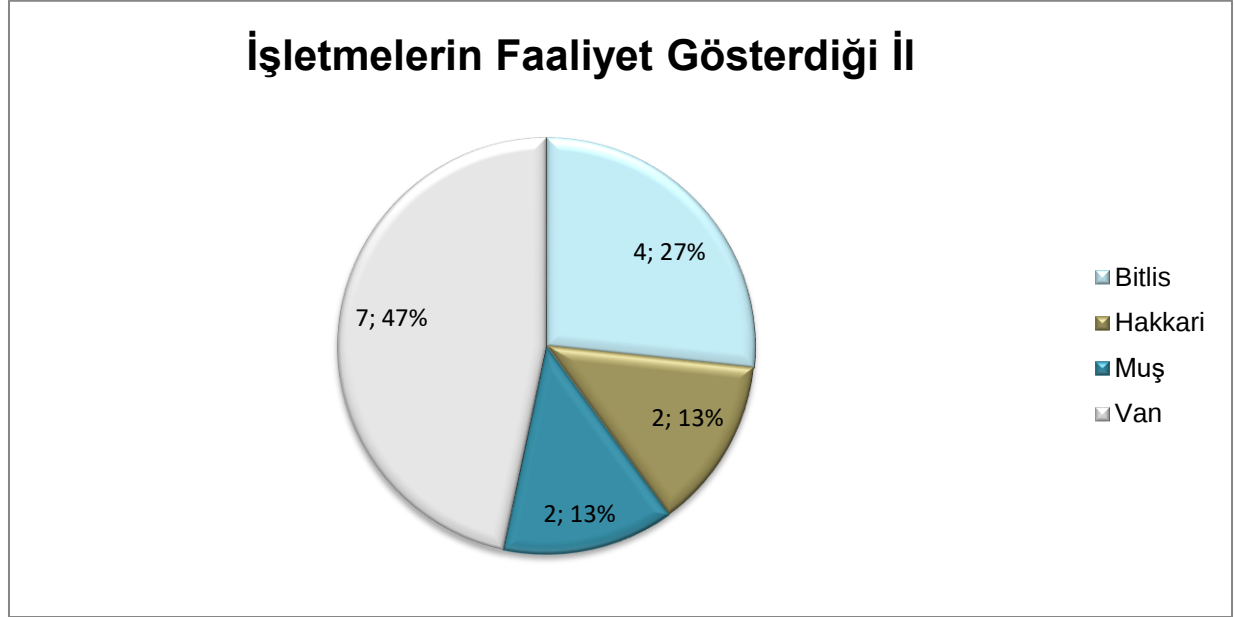
Program düzeyinde performans göstergelerinin program tasarım aşamasında hedefleri belirlenmemiştir. Bu nedenle programın hedeflenen değerlere ulaşp ulaşmadığı hesaplanamamaktadır. Ancak projelerin hedeflerinin birimi para, kişi, adet olanlarının toplamı yüzde olanlarının ortalaması alınarak program düzeyinde genel bilgi edinebilmek için hedeflenen ve gerçekleşen değerler hesaplanmış ve buna göre program düzeyinde etkililik değerlendirilmesi yapılmıştır.

Program düzeyinde en düşük etkililik değerine (%4) sahip gösterge “ program kapsamında yapılan toplam Ar-Ge yatırımı tutarı (TL)”dır. “Fuarlara ve kongrelere katılan firma/kişi sayısı” göstergesi ise orta düzey etkililiğe sahiptir. Diğer göstergeler %80 üzerindedir ve yüksek düzeyde etkililiğe sahiptir.

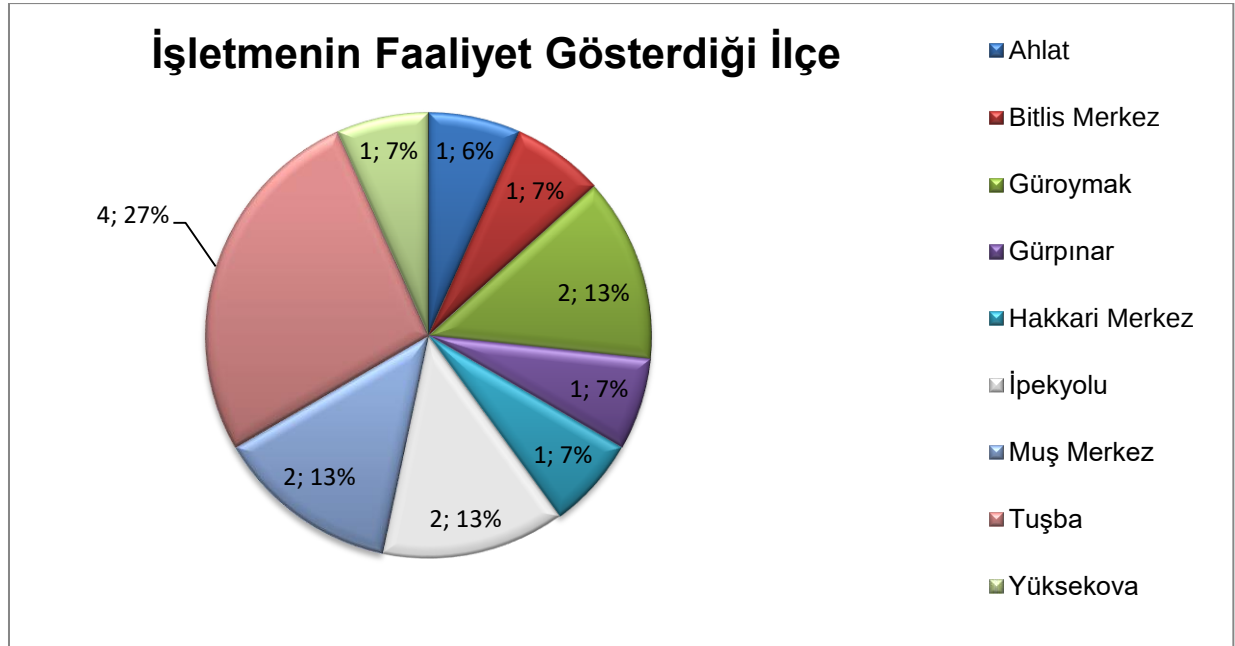
1.3 ANKET YAPILAN FİRMALARA İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Anket yapılan 15 firmanın TRB2 Bölgesindeki illere göre dağılımı Grafik 8.deki gibidir.

Grafik 8: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği İl

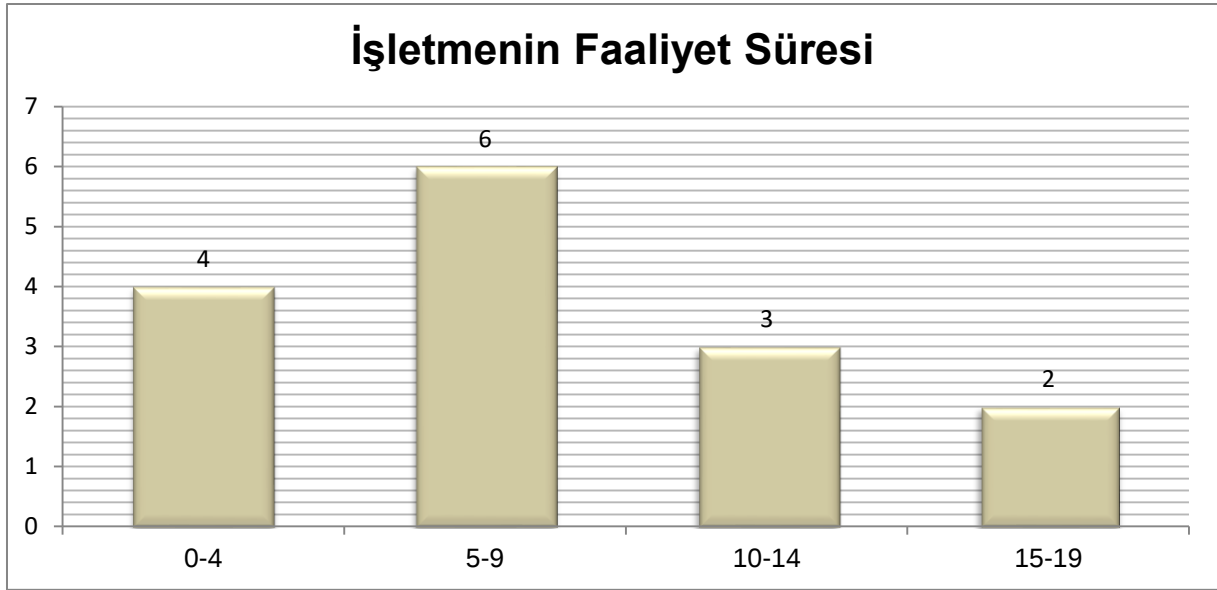

Grafik 9: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği İlçe

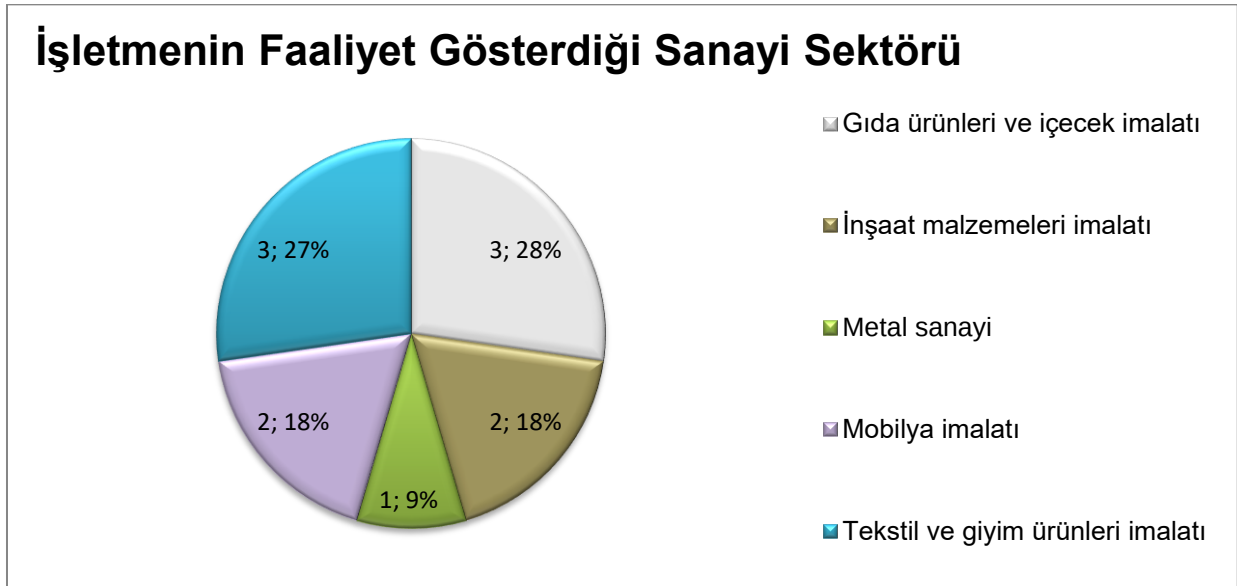
Destek alan ilçeler içerisinde Van'daki sanayi alanlarının yer aldığı Tuşba ilçesi %27 ile ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra Muş Merkez, Van İpekyolu, Bitlis Güroymak ilçeleri %13'lük bir oranla ikinci sıradadırlar.

Grafik 10: İşletmelerin Faaliyet Süresi

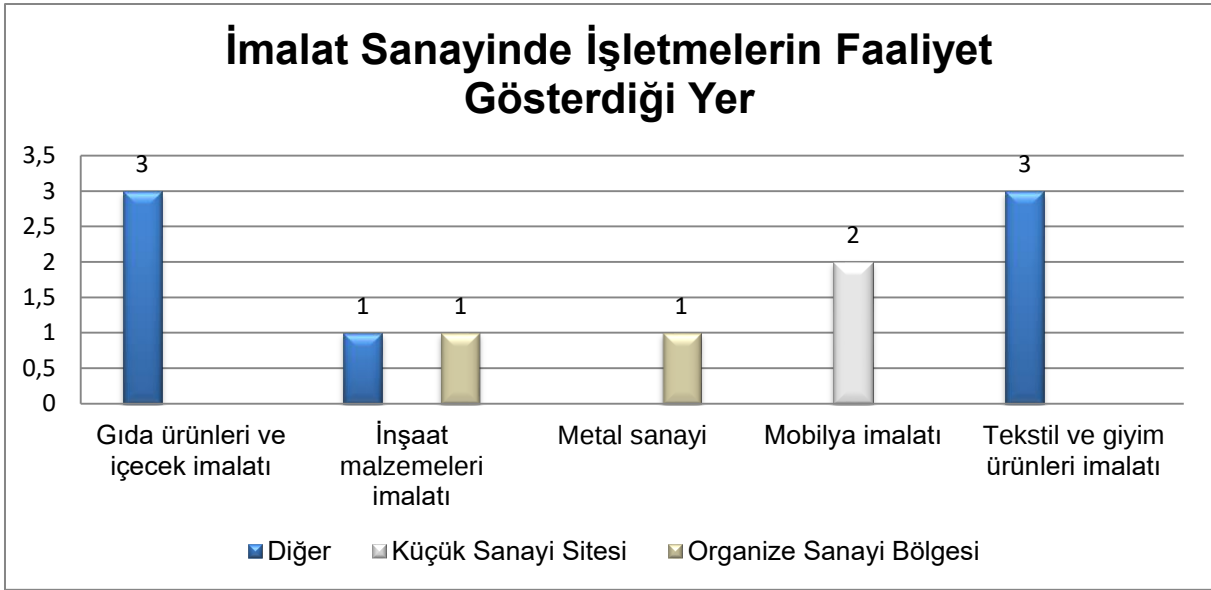
İşletmelerin %67'si 0-9 yıl faaliyet süresine sahip genç işletmelerdir. Ankete katılan 15 firmanın 11'i sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir.

Grafik 11: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Sanayi Sektörü

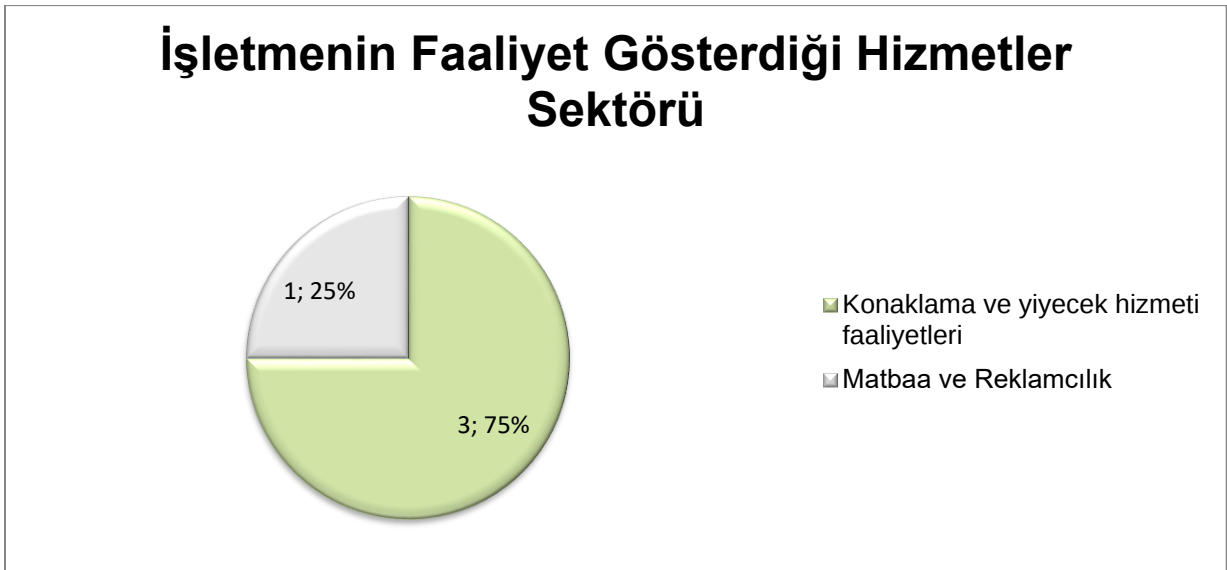
Sanayi sektöründe TRB2'de "tekstil ve giyim ürünleri imalatı" ile " gıda ürünleri ve içecek imalatı" öne çıkmaktadır. İl bazlı olarak Bitlis'te öne çıkan sektörler TRB2 ile aynıdır. Hakkâri'de "gıda ürünleri ve içecek imalatı" ve "mobilya imalatı" öne çıkmıştır. Muş'ta "tekstil ve giyim ürünleri imalatı", Van'da ise inşaat malzemeleri imalatı öne çıkmaktadır.

Grafik 12: İmalat Sanayinde İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Yer

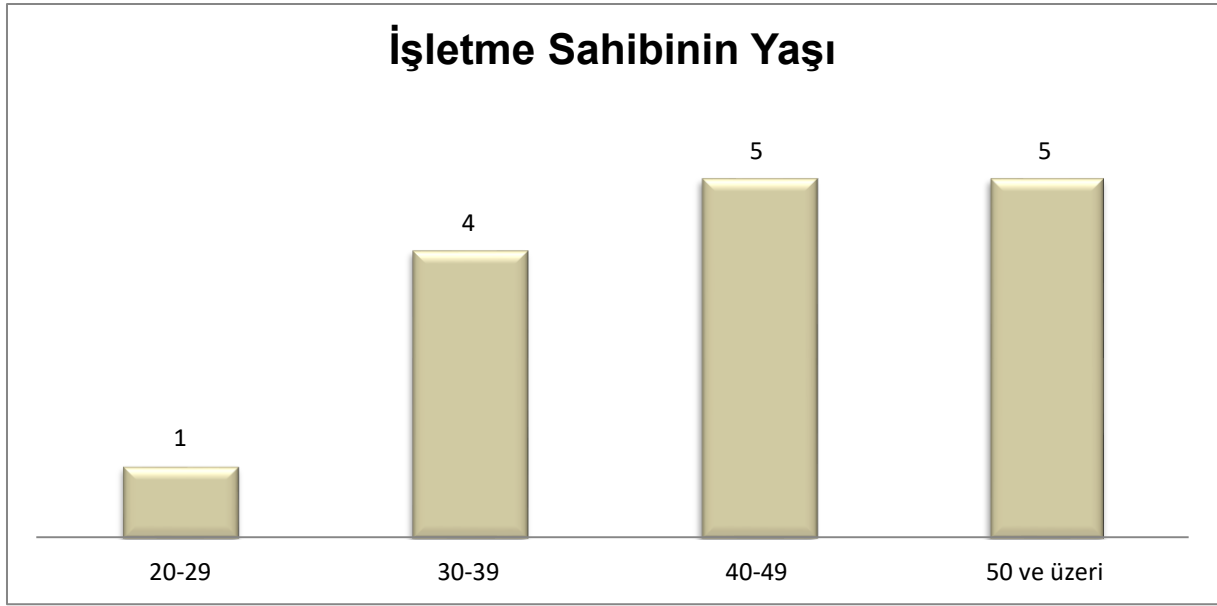
Ankete katılan 15 firmanın 4'ü hizmetler sektöründe faaliyet göstermektedir.

Grafik 13: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Hizmetler Sektörü

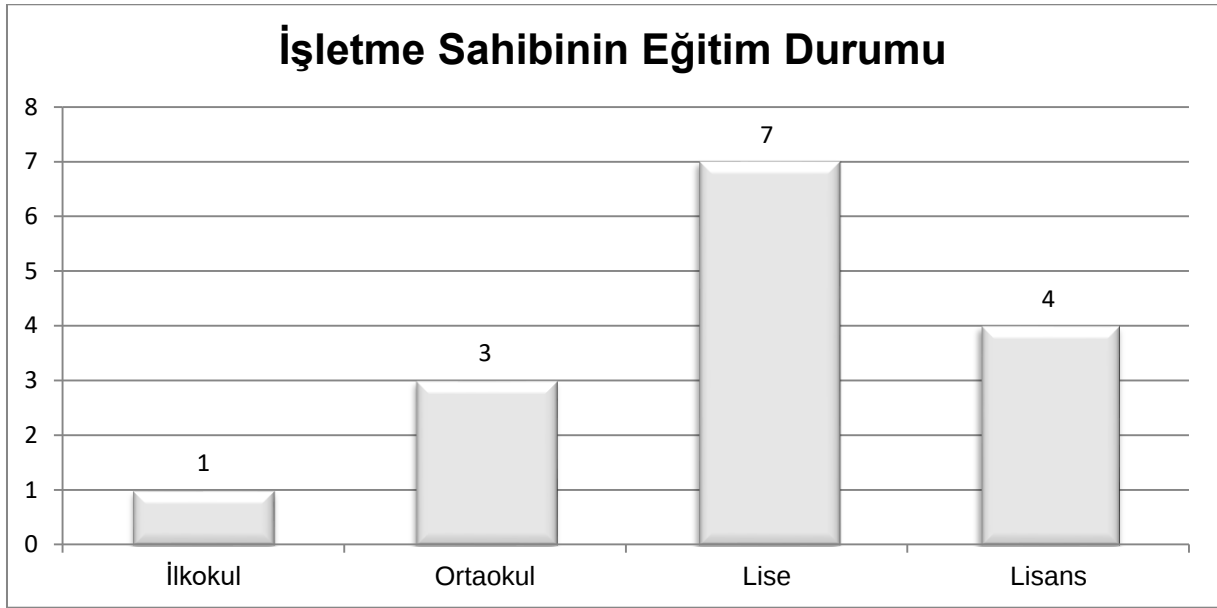

Hizmetler sektöründe “konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri” öne çıkmaktadır. Firma sahiplerine ilişkin olarak ankette yaş, eğitim durumu ve cinsiyet soruları yöneltilmiştir. Firma sahiplerinin tamamı erkektir, yaş aralıkları ise Grafik 14.teki gibidir.

Grafik 14: İşletme Sahibinin Yaşı

Grafik 15: İşletme Sahibinin Eğitim Durumu

İşletme sahiplerinin eğitim durumuna bakıldığında en çok lise mezunlarının, en az ise ilkokul mezunlarının olduğu görülmektedir. Lisans mezunu işletme sahipleri ise %27'lik bir kısmı oluşturmaktadır.

1.4 ETKİ

1.4.1. İstihdama Katkı

TRB2 Bölgesi Türkiye’de genç nüfusun yoğun olduğu ve işsizliğin yüksek olduğu bir bölgedir. Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki 2014- 2017 yılları arasındaki işsizlik oranlarına bakıldığında, Bölgenin en yüksek işsizlik oranının TRB2 Bölgesi’nde olduğu görülmektedir.

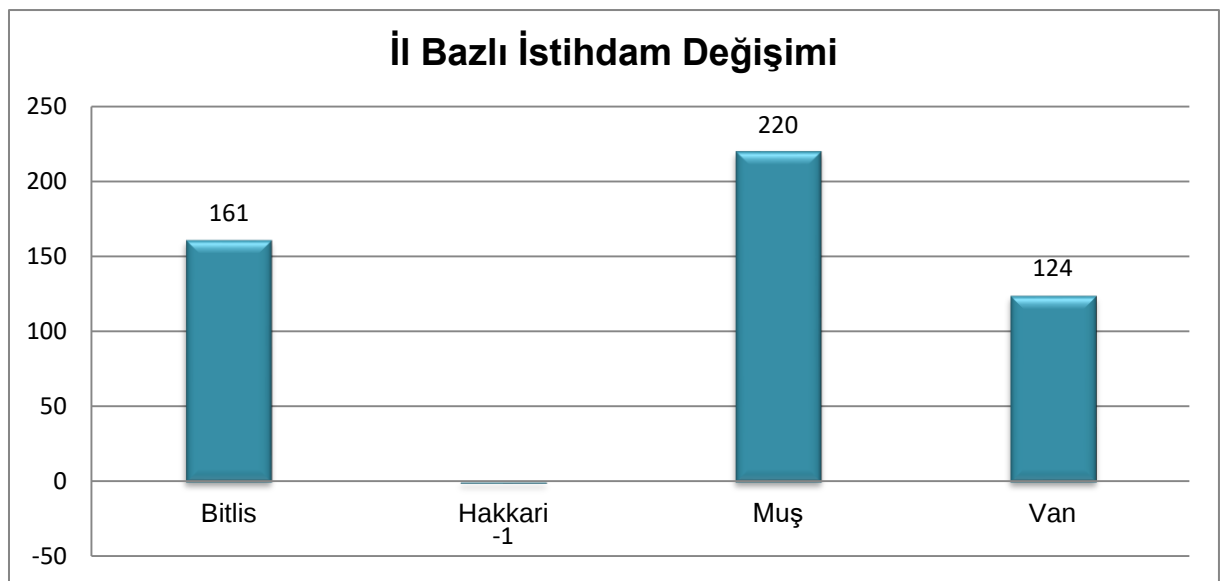
Tablo 12: Doğu Anadolu Bölgesi’nde Düzey 2 Bölgelerinin İşsizlik Oranları

Düzey 2 Bölgeleri İşsizlik Oranı (%)	Yaş	Yıl	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri-TRB2	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli-TRB1	Erzurum, Erzincan, Bayburt-TRA1	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan-TRA2
İşsizlik Oranı (%)	(15-64)	2014	13,8	7,8	7,7	3,5
		2015	9,6	8,3	6,2	4,1
		2016	9,3	9,3	5,2	5,1
		2017	13,0	7,3	5,7	5,8

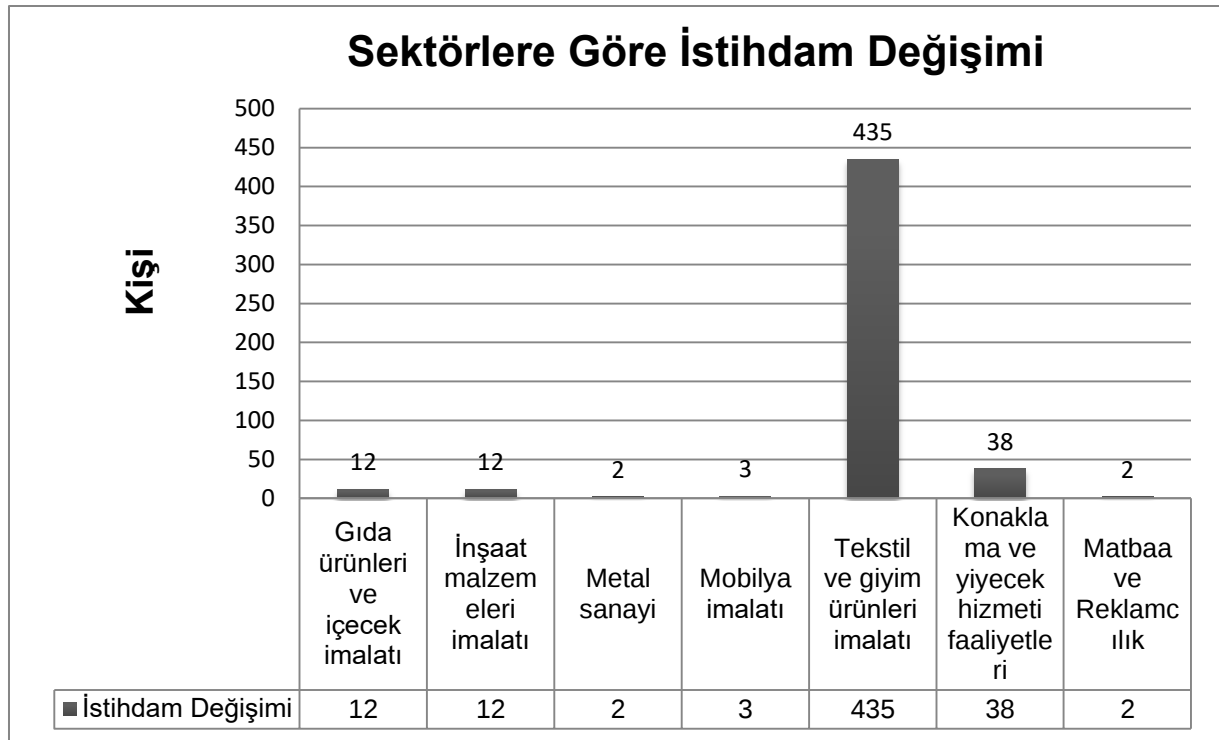
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Erişim Tarihi 09.01.2019, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=102&locale=tr>

Bu veriler doğrultusunda istihdamın artırılmasının Bölge açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. İşsizlik oranının yüksek olmasının nedenlerinden biri genç nüfusun TRB2 Bölgesinde yüksek olmasıdır. Ankete katılan 15 firmanın 14’ünde istihdam artışı gözlenmiştir. İstihdamda azalış yaşayan 1 firma Hakkâri’de mobilya imalatı sektöründe faaliyet göstermektedir. Destek sonrası il bazlı istihdam değişimi Grafik 16.daki gibidir.

Grafik 16: İl Bazlı İstihdam Değişimi

Grafik 17: Sektörlere Göre İstihdam Değişimi

Sektörel bazda istihdam değişimine bakıldığında, istihdamdaki en büyük değişimi (toplam artışın % 86'sı) sağlayan sektör “tekstil ve giyim ürünleri imalatı”dır. Bunu “konaklama ve yiyecek hizmetleri faaliyetleri” %8’lik bir oranla takip etmektedir.

Firma bazında destek öncesi istihdam ve destek sonrası istihdamın farkının istatistiksel olarak anlamlılığı test edilmiştir. Bunun için destek öncesi ve sonrası istihdam verileri normallik testine tabii tutulmuştur. Örneklem sayısı 15 olduğundan (< 50) Shapiro-Wilk testi uygulanmıştır.

Hipotez testi: H_0 : %95 güvenle veriler normal dağılımlıdır.

H_a : %95 güvenle veriler normal dağılımlı değildir.
şeklindedir.

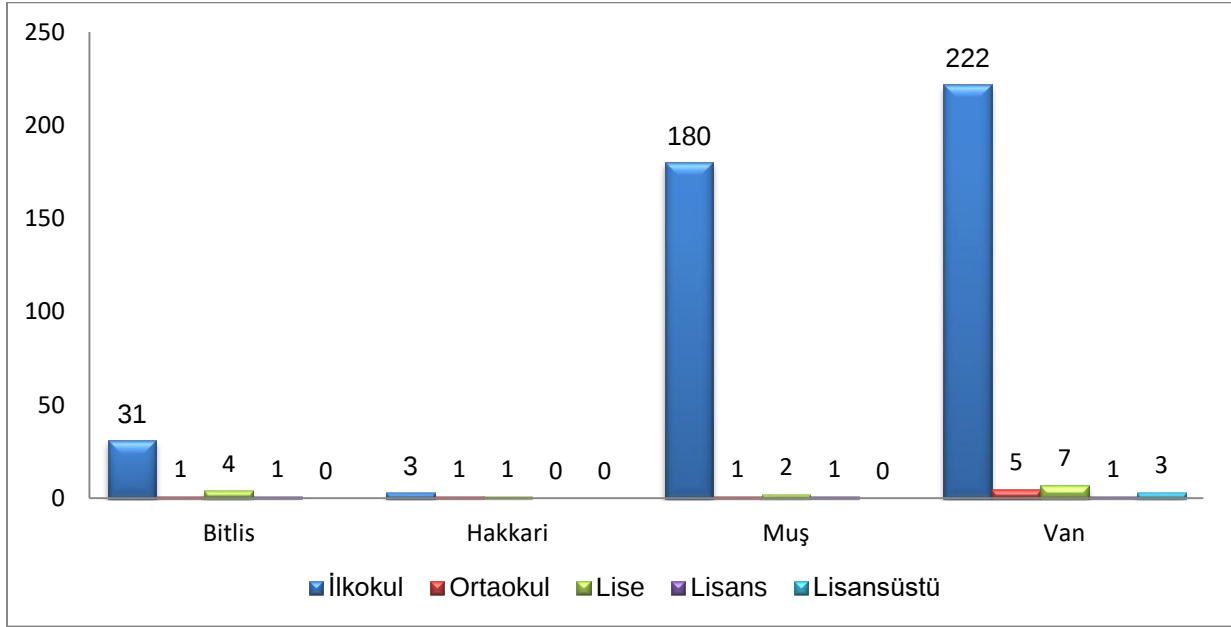
Normallik test sonuçları EK 3.te yer almaktadır. Buna göre $\text{sig}=0<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Buradan istihdam öncesi ve sonrası verilerin normal dağılmadığı sonucuna varılmaktadır. Bu nedenle iki veri arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için Wilcoxon İlişkili İki Örneklem testi uygulanmıştır.

Hipotez testi: H_0 : Destek öncesi istihdam ile destek sonrası istihdam arasında fark yoktur.

H_a : Destek öncesi istihdam ile destek sonrası istihdam arasında fark vardır.
şeklindedir.

EK 4.te yer alan test sonucuna göre $\text{sig}=0,02<0,05$ olduğu görülmektedir. Bu durumda H_0 hipotezi reddedilir. Destek öncesi ve sonrasındaki istihdam farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılır.

Grafik 18: İstihdam Edilen Personelin Eğitim Durumu

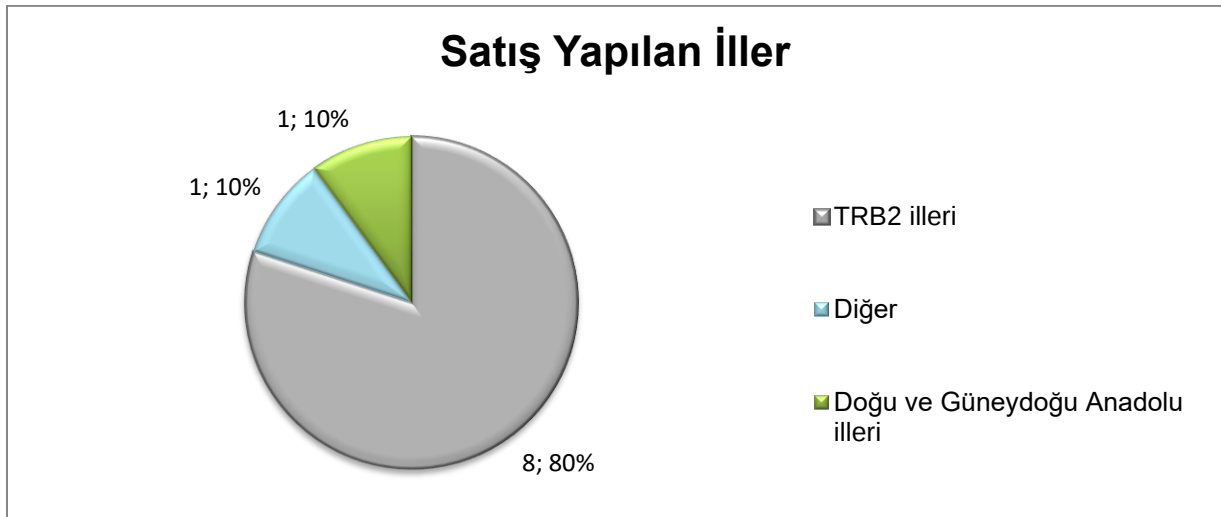

İstihdam edilen personelin eğitim durumuna bakıldığında, ilkokul mezunları %87’lik oranla ilk sıradadır. Lisansüstü personel istihdamı 3 kişidir, inşaat malzemeleri imalatı sektöründe ve sadece Van ilindedir. Tekstil ve giyim ürünleri imalatı istihdamı artırsa da nitelikli istihdam artışına neredeyse katkısı bulunmamıştır.

1.4.2. Satış ve İhracat Kabiliyeti

Ankete katılan firmaların yurt içinde satış yaptıkları iller Grafik 19.daki gibidir.

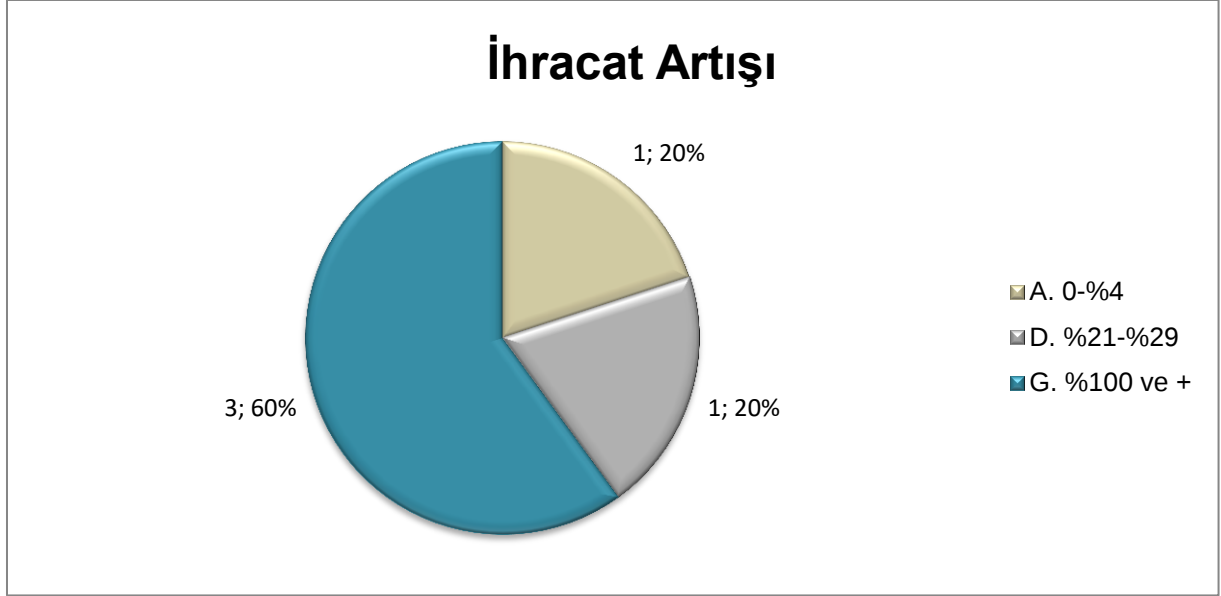
Grafik 19: Satış Yapılan İller

Yurtiçinde satış yapılan illerin %80'ini TRB2 illeri oluşturmaktadır. Destek sonrası firmaların 7'si pazar ağının genişletmek amacıyla fuarlara katılım sağlamıştır.

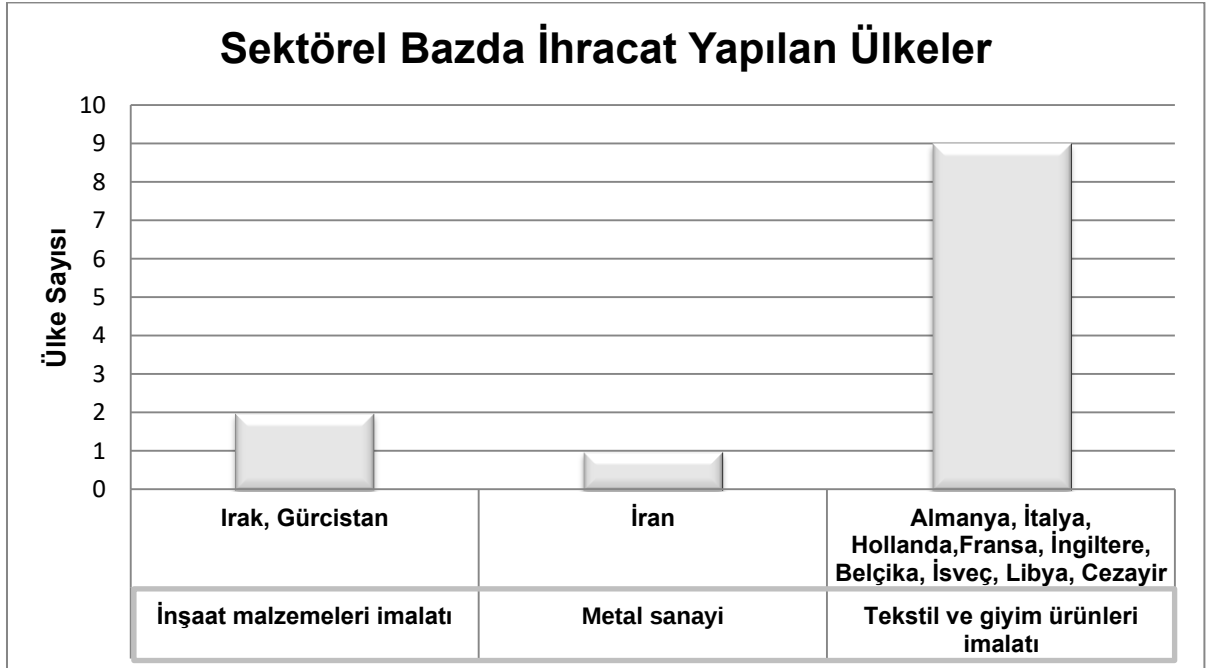
Ankete katılan 15 firmadan 5'i ihracat yapmaya başladığını belirtmiştir.

Grafik 20: İhracat Artışı

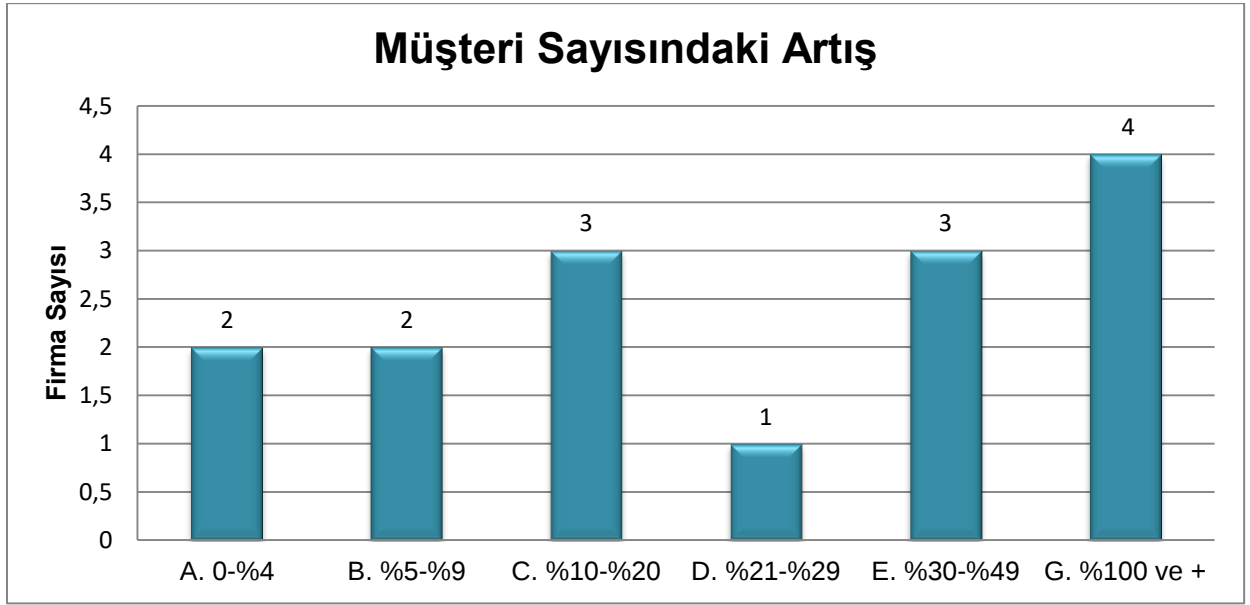
Firmaların %60'ının ihracat artışı %100 ve üzerinde gerçekleşmiştir.

Grafik 21: Sektörel Bazda İhracat Yapılan Ülkeler

İhracata başlayan 5 firma Grafik 21.deki sektörlerde faaliyet göstermektedir. İnşaat malzemeleri imalatı ve metal sanayi sektörlerinde birer firma ihracata başlamıştır. Bu sektörlerde TRB2 Bölgesi'ne sınır ülkeler olan İran, Irak ve karayolu ile ulaşımın rahatlıkla sağlanabileceği Gürcistan'a ihracat yapılmıştır. Tekstil ve giyim ürünleri imalatı sektöründe ise 3 firma çoğunluğu Avrupa ülkesi olmak üzere toplamda 9 ülkeye ihracat yapmaktadırlar. Bu ülkelerden Almanya, İtalya ve Hollanda öne çıkmaktadır. Firmaların müşteri sayılarındaki artış oranları Grafik 22. deki gibidir.

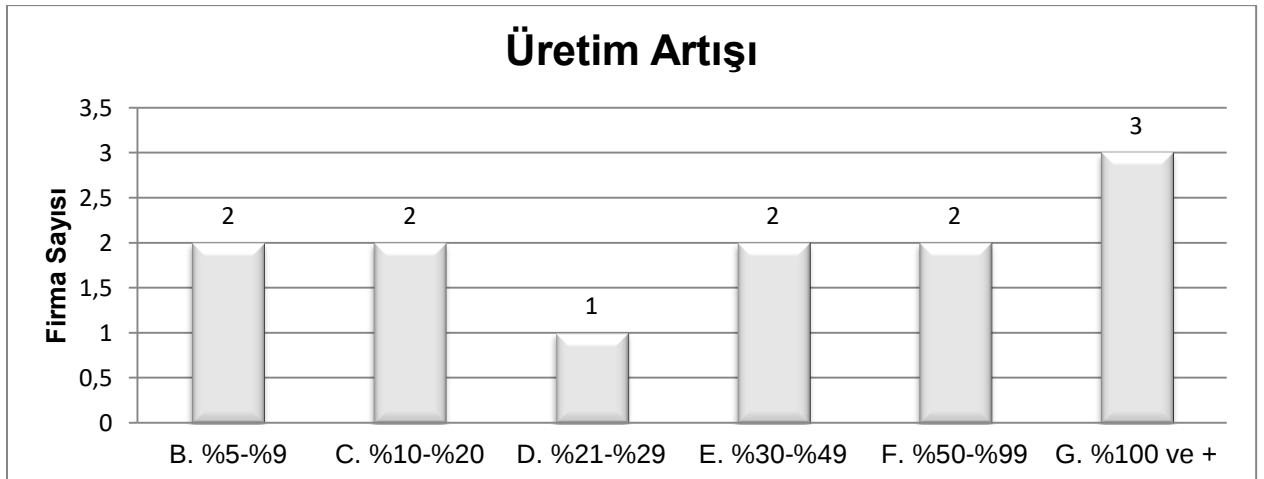
Grafik 22: Müşteri Sayısındaki Artış

1.4.3 Üretim Durumu

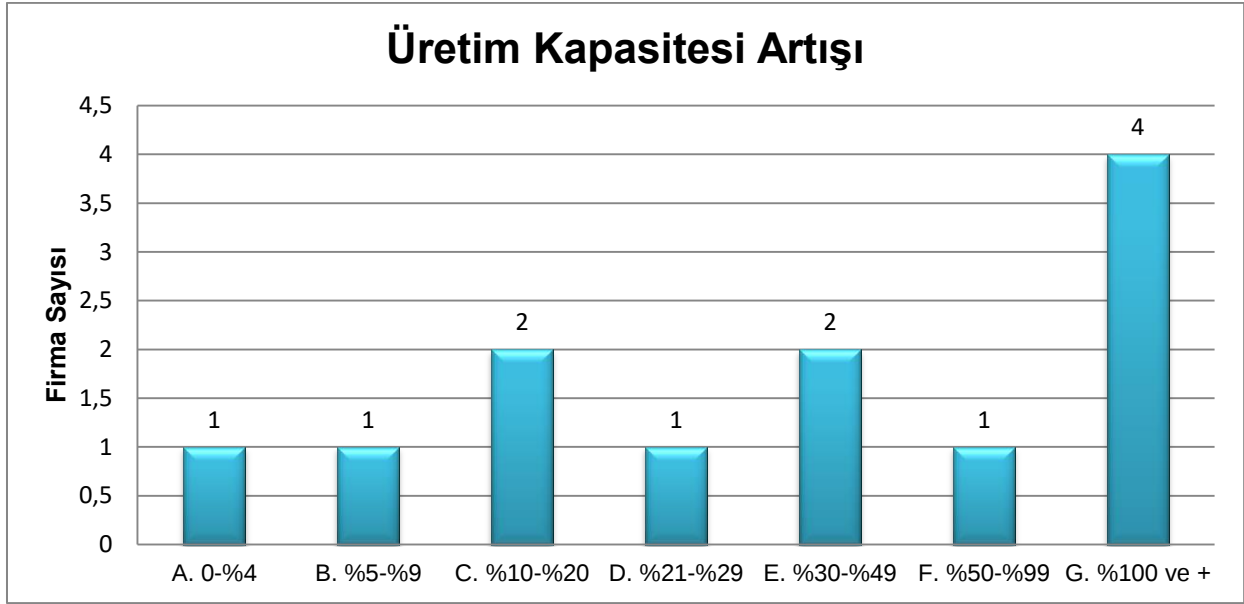
Ankete katılan firmaların tümü üretimde artış yaşadıklarını belirtmişlerdir. Üretim artışı oranları Grafik 23.deki gibidir.

Grafik 23: Firmaların Üretim Artışı

Firmaların üretim kapasitelerinin artışı Grafik 24.deki gibidir.

Grafik 24: Firmaların Üretim Kapasitesi Artışı

Firmaların tümü üretim kapasitelerini artırmışlardır.

Tablo 13: İşletmelerdeki Üretim Maliyetleri Değişimi

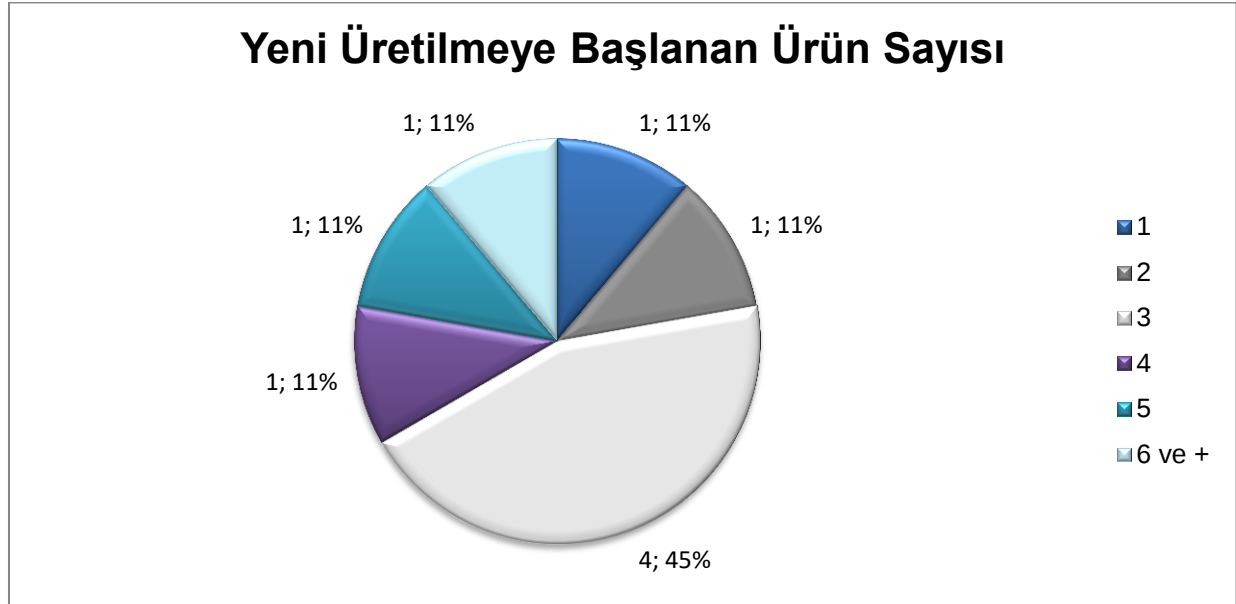
		İşletmenin Faaliyet Gösterdiği İl			
		Bitlis	Hakkâri	Muş	Van
Üretim Maliyetleri Değişimi	Azalma Yaşanmamıştır	3	2	1	2
	0-%4	0	0	0	1
	%5-%9	0	0	0	1
	%10-%14	0	0	0	1
	%15-%19	0	0	0	2
Toplam		3	2	1	7

Rekabetin boyutlarından biri olan maliyet, azalması halinde, firmaların rekabet gücünün artmasına katkı sağlamaktadır. Firmaların il bazlı üretim maliyetleri değişimine bakıldığında, Bitlis, Hakkâri ve Muş illerindeki firmalar üretim maliyetlerinde bir azalma yaşanmadığını belirtmişlerdir. Van'da ise 7 firmadan 5'i üretim maliyetlerinde çeşitli oranlarda azalış olduğunu belirtmişlerdir. Bu firmaların sektördeki rekabet güçlerinin arttığı söylenebilir.

1.4.4 Yenilikçi Faaliyetler

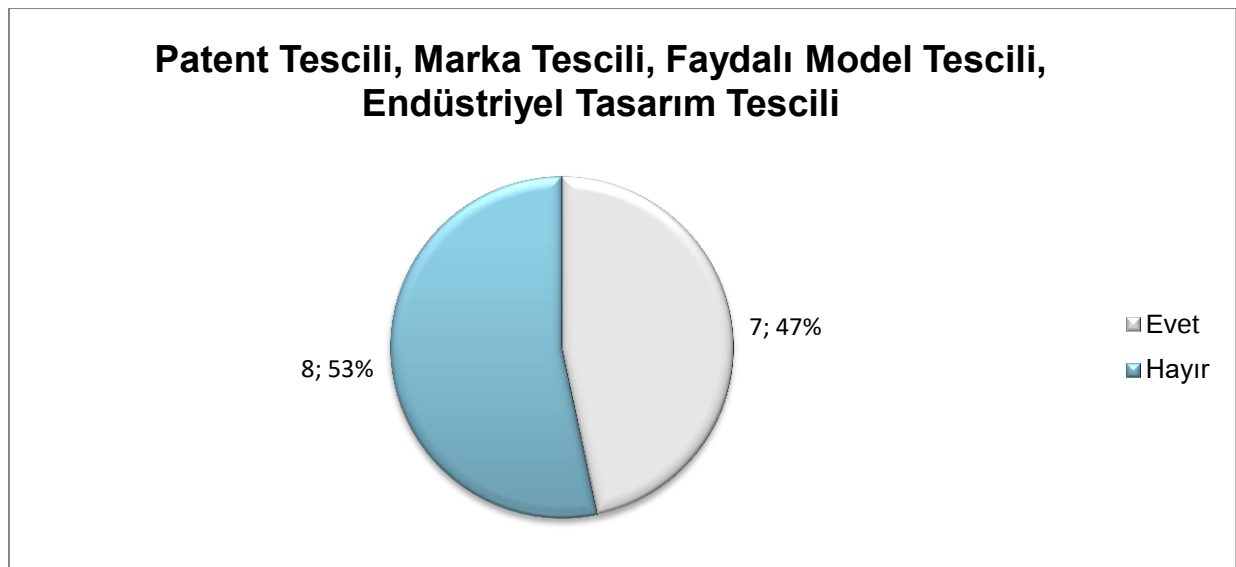
Ankete katılan 15 firmadan 2'si Ar-Ge personeli istihdam etmektedir. Bu firmalardan biri inşaat malzemeleri imalatı diğeri ise matbaa ve reklamcılık sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Firmalardan 1'i Ajans desteğiyle Ar-Ge personeli çalıştırdığını belirtirken, diğeri Ajans desteği olmasa da çalıştıracağını belirtmektedir.

Grafik 25: Yeni Üretilmeye Başlanan Ürün Sayısı

Ankete katılan 15 firmadan 9'u yeni ürün üretimine başlamıştır. Grafik 25.de görüldüğü üzere firmaların %45'i 3 adet yeni ürün üretmeye başlamış, diğer sayıda yeni ürün üreten firma sayısı ise eşit olarak dağılmıştır.

Grafik 26: Patent Tescili, Marka Tescili, Faydalı Model Tescili, Endüstriyel Tasarım Tescili Alan Firma Sayısı

1.4.6 Mali Durum

İşletmelerin faaliyet gösterdiği illere göre ciro artışları Tablo 14.teki gibidir.

Tablo 14: İşletmelerin Ciro Artışı

		İşletmenin Faaliyet Gösterdiği İl			
		Bitlis	Hakkâri	Muş	Van
Ciro Artışı	0-%4	0	1	1	0
	%5-%9	0	0	0	0
	%10-%20	1	0	0	5
	%21-%29	0	0	1	0
	%30-%49	0	0	0	1
	%50-%99	2	0	0	0
	%100 ve +	1	1	0	1
Toplam		4	2	2	7

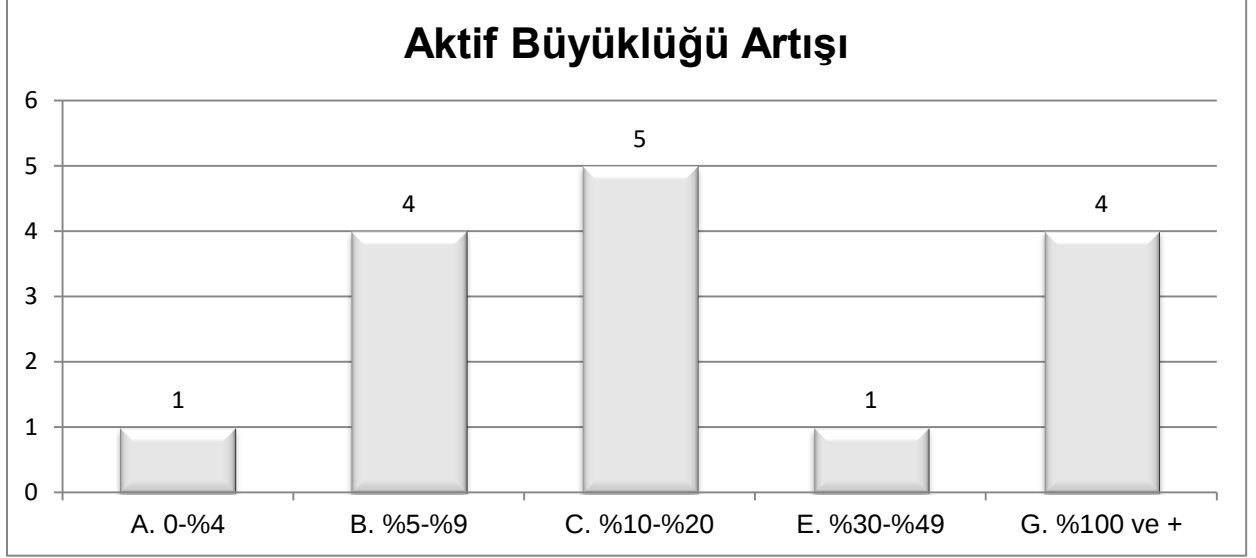
Ajans desteğiyle uygulanan projeler sayesinde bütün işletmelerin cirolarında bir artış gözlemlenmiştir. Bitlis, Hakkâri ve Van'da birer işletmede %100 ve üzeri bir ciro artışı yaşanmıştır.

Tablo 15: İşletmelerdeki Net Kar Değişimi

		İşletmenin Faaliyet Gösterdiği İl			
		Bitlis	Hakkâri	Muş	Van
Net Kâr Değişimi	Artış yaşanmamıştır	0	1	1	0
	0-%4	0	0	0	0
	%5-%9	0	0	1	1
	%10-%20	2	0	0	4
	%21-%29	0	0	0	1
	%30-%49	1	0	0	0
	%50-%99	0	1	0	0
	%100 ve +	1	0	0	1
Toplam		4	2	2	7

Ajansın sağladığı destek sayesinde işletmelerin çoğunun net karında artış yaşanmıştır. Hakkâri ve Muş'taki birer işletmenin karlarında herhangi bir değişim olmamışken, Bitlis ve Van'da 1 işletmenin net karında %100 ve üzeri bir artış yaşanmıştır.

Grafik 27: İşletmelerin Aktif Büyüklüğü Artışı

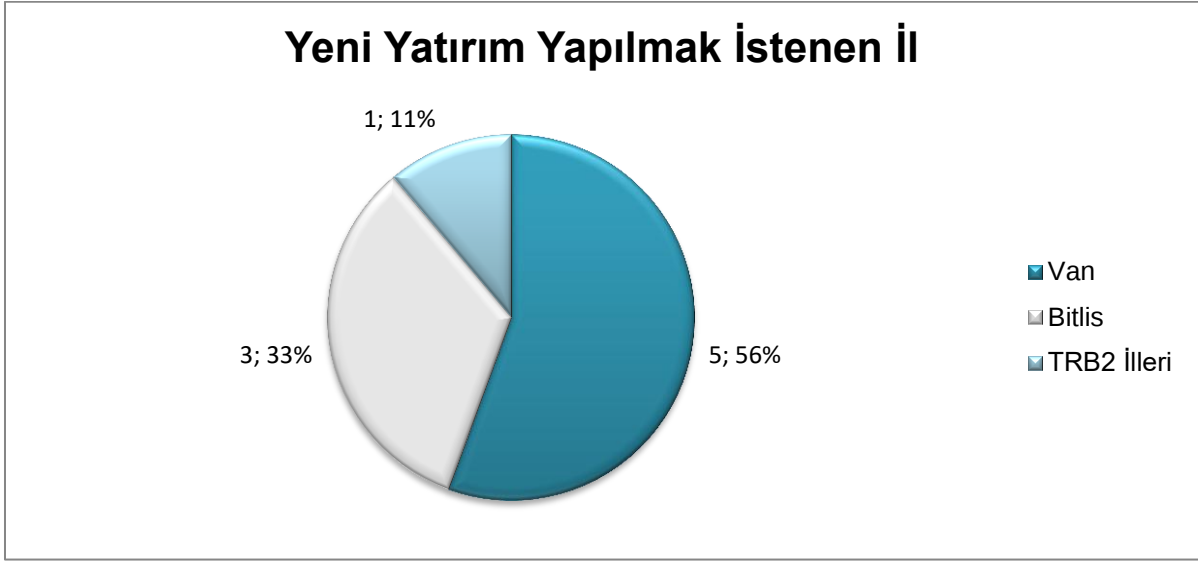

Ajansın sağladığı destekler sayesinde işletmelerin tamamının bilançosunda artışlar gözlemlenmiştir. Bitlis'te 1, Hakkâri'de 1 ve Van'da 2 işletmenin bilançosunda %100 ve üzeri bir artış yaşanmıştır.

1.5 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

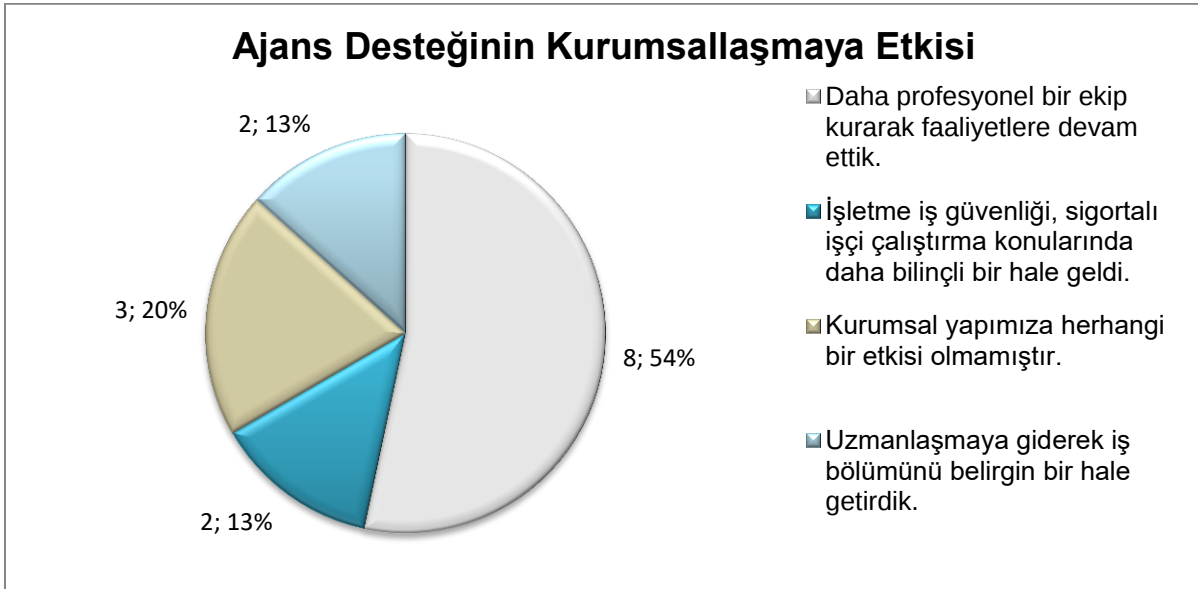
2013 İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı sonucunda Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van'da toplam 15 projeye destek verilmiş olup, bu projelerin tamamı devam etmektedir. Bu 15 firmanın 9'u yeni yatırım yapmaya sıcak bakmaktadır. Destek alınan sektörde yeni yatırım yapmak isteyen firma sayısı da 9'dur.

Grafik 28: Yeni Yatırım Yapılmak İstenen İl

TRB2 Bölgesinde firmaların çoğunluğu aile şirkettir veya çalışan ve ortaklarının çoğu akrabadır. Firmaların daha profesyonel çalışması için Ajans desteğinin etkisi Grafik 29.daki gibidir.

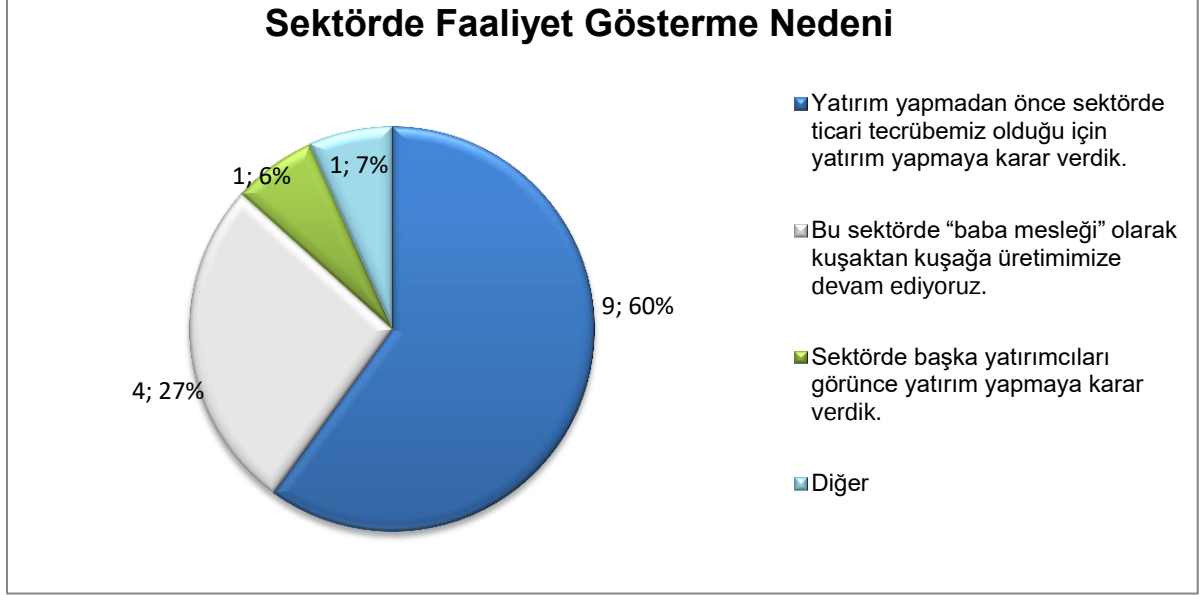
Grafik 29: Ajans Desteğinin Kurumsallaşmaya Etkisi

Ajans desteğinden sonra 1 firma KOSGEB desteği almıştır. Bu desteğin miktarı 10.000 TL-19.999 TL aralığındadır. 1 firma Ekonomi Bakanlığı'na teşvik başvurusunda bulunmuş, 5 firma ise banka kredisi çekmiştir.

Firmaların 9'u yeni yatırım yapma düşüncesindedir. 2 firma kendi sektörü dışında yatırım yapmayı düşünmektedir. Yatırım yapılmak istenen iller TRB2 Bölgesi illeridir. Firmaların sektörde faaliyet gösterme nedenleri Grafik 30.daki gibidir.

Grafik 30: Firmaların Sektörde Faaliyet Gösterme Nedenleri

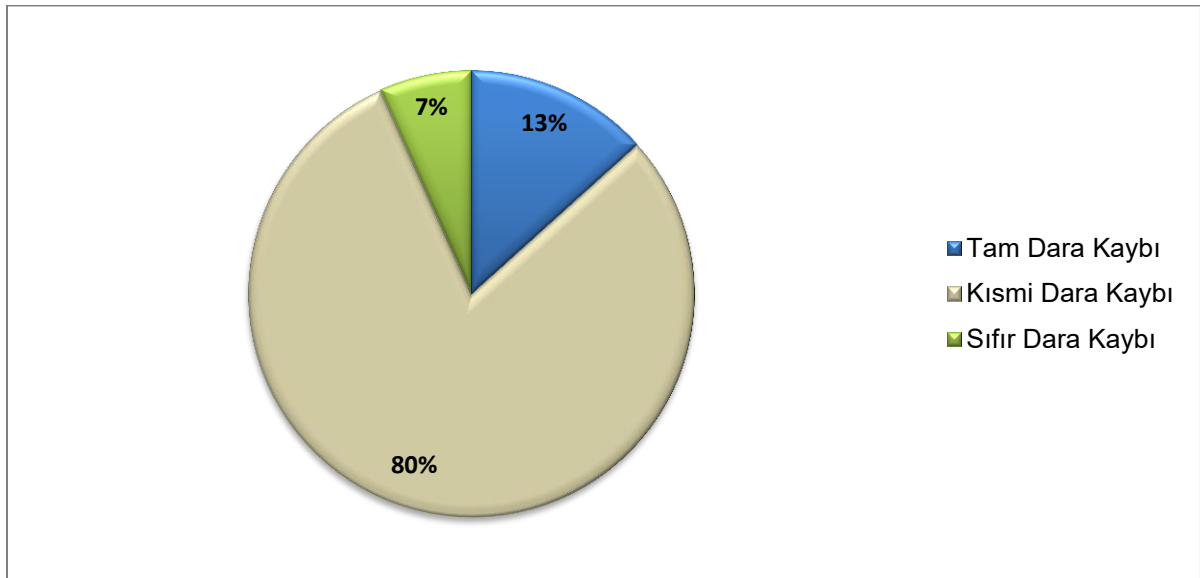
2. KATKISALLIK ANALİZİ

2.1 DARA KAYBI

Dara kaybı yararlanıcıların hibe desteği olmasaydı projelerini gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği sorusuna verdikleri cevap doğrultusunda belirlenmiştir. Destek olmadan da bir proje gerçekleştirilebiliyorsa ve buna rağmen destek verilmişse, verilen destek ve projenin çıktıları dara kaybı olarak nitelendirilmektedir.

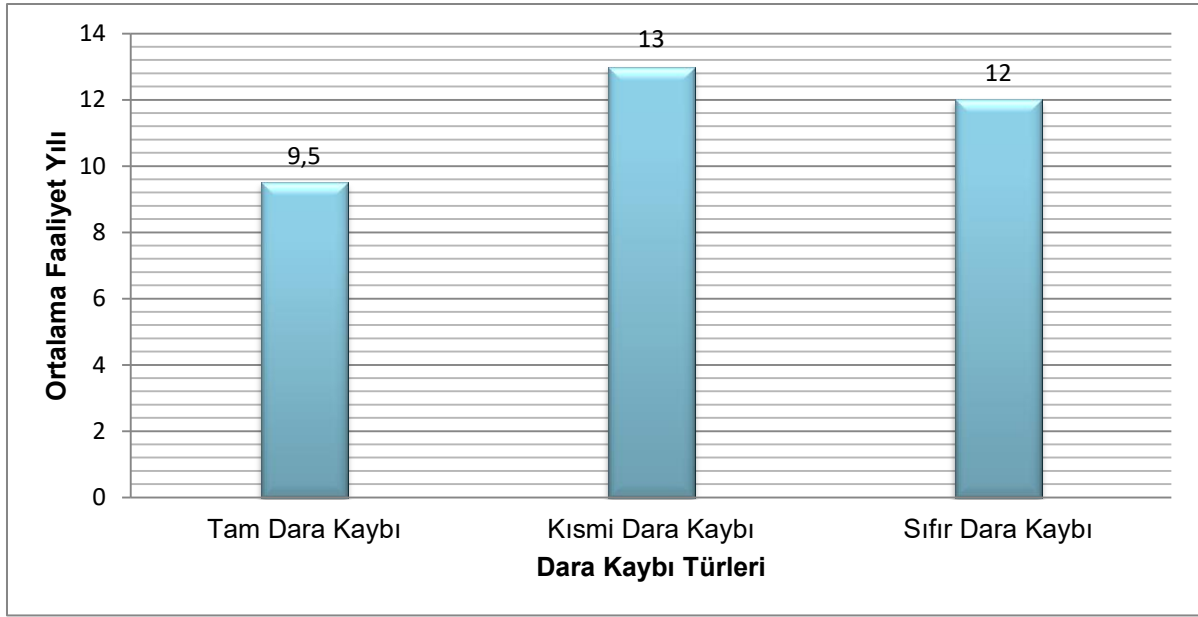
Ankete katılan 15 firmadan Ajans hibe desteği olmasaydı projesini gerçekleştiremeyeceğini belirten firma sayısı 1, Ajans desteği olmasaydı yine de aynı dönemde yatırım yapacağını belirten firma sayısı 2'dir. Ajans desteği olmasaydı yatırımlarını daha geç bir dönemde yapacağını belirten firma sayısı 3'tür. Ajans desteğinin yatırım kararını öne almasına neden olduğunu belirten firma sayısı 9'dur. Bu hususlar kısmi dara kaybı olarak yorumlanmaktadır. Bu durumda firmaların dara kayıpları Grafik 31.deki gibidir.

Grafik 31: Firmaların Dara Kaybı Türleri

Kısmi dara kaybı yaşayan 12 (%80) firmada zamanlama etkisi bulunmaktadır. Müdahalenin olmadığı durumda projelerin daha geç gerçekleştirileceğini göstermektedir. Sıfır dara kaybına sahip olan 1(%7) firma, projelerin çoğunlukla müdahale olmadan da gerçekleştirebileceğini göstermektedir. Tam dara kaybı yaşayan 2 (%13) firmaların biri konaklama diğeri ise gıda ve içecek imalatları sektöründe faaliyet göstermektedir.

Grafik 32: Dara Kaybı Türü ve Firmaların Ortalama Faaliyet Yılı

Firmaların faaliyet süreleri göz önünde bulundurulduğunda tam dara kaybının yaşandığı firmaların ortalama faaliyet süresinin 9,5 yıl olduğu ve diğer dara kaybı türlerinin yaşandığı firmalara göre daha genç olduğu görülmektedir.

Dara Kaybı Oranı

Dara kaybı oranı firmaların destek olmasaydı projelerini gerçekleştiremeyecekleri durumuna göre hesaplanmıştır.

- Proje, hibe desteği olmadan gerçekleştirilemeyecekse, bu projede dara kaybı bulunmamaktadır ve dara kaybı oranı “0” kabul edilmektedir.
- Yararlanıcılar hibe desteği olmadan projelerini aynı şekilde gerçekleştirebileceklerse hibe desteğinin projeye bir katkısı olmadığı kabul edilmekte ve dara kaybı “1” olarak alınmaktadır.
- Projelerin, hibe desteği olmasaydı daha geç bir dönemde hayata geçirilebileceği durumda, projelerin ajans desteği alınan ve alınmayan durumlardaki bitiş süreleri dikkate alınmaktadır. Bu kapsamda hibe desteğinin katkısı, destek olmayan durumda projenin erteleneceği süre olarak kabul edilmektedir. Dara kaybı oranı aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.

$$\text{Toplam süre} = \text{Proje süresi} + \text{Erteleme Süresi}$$

$$\text{Dara Kaybı Oranı} = \text{Proje Süresi} / \text{Toplam Süre}$$

Ankette projelerin ötelenme süresi sorulmadığından kısmi dara kaybına sahip birkaç firma ile görüşülmüş ve bu oran 0,36 olarak alınmıştır. Bu durumda ortalama dara kaybı oranı 0,42 olarak hesaplanmıştır.

2.2 SIZINTI ETKİSİ

Desteklerin hedeflenen grup dışındakilere fayda sağlaması sızıntı etkisidir. Müdahalenin amacının ve hedef grubunun net olmadığı durumlarda sızıntı etkisinden bahsedilememektedir. Müdahalede uygunluk kriterinin çok net olduğu durumlarda da sızıntı etkisinden bahsedilemez. Programlama safhasında Bölgenin ihtiyaç ve potansiyelleri ne kadar iyi tespit edilmişse, bu sızıntı etkisini o kadar düşürecektir. Sızıntının belirlenmesi katkısallığın değerlendirilmesine yardımcı olduğu gibi bir sonraki dönemde yapılacak müdahaleler için de önemli bir girdi oluşturmaktadır. (Ersayın, 2012)

2013 İKMDP'nin öncelikleri ve hedef grubu incelendiğinde, sektör olarak hem sanayi hem hizmet sektörüne destek verilmiş, müdahale etmek için spesifik bir sektör belirlenmemiştir. Hedef grup olarak yaş, cinsiyet, meslek grubu gibi kriterlerle bir hedef grup belirlenmemiştir. Müdahalenin amacı ve hedef grubu net olmadığından bu programın sızıntı etkisinden bahsedilememektedir.

2.3 DE- PLASMAN ORANI

De-plasman oranı firmaların yerel satış ve yerel rekabet oranları ile hesaplanmaktadır. Firmaların satışlarının ortalama olarak %60'ı yerel pazarda gerçekleşmektedir.

Yerel rekabet oranını belirlemek için firmaların rakiplerinin ne kadarının yerel firmalar olduğu ve yerel pazarda faaliyet gösterdiği belirlenmiştir. Sektörel olarak incelendiğinde;

Tablo 16: Sektörel Bazda Yerel Rekabet Oranı

Sektör	Yerli (%)
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	95
Metal Sanayi	60
Mobilya İmalatı	90
Matbaa ve Reklamcılık	95
İnşaat Malzemeleri İmalatı	90
Tekstil ve Giyim Ürünleri İmalatı	5
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyeti	40

Buradan ortalama yerel rekabet oranı 0,63 bulunmuştur. Yerel satış ve rekabet oranlarının birbiriyle çarpılması sonucu her bir proje için de- plasman oranları hesaplanmıştır. Buna göre ortalama de-plasman sektörel bazda incelenmiştir.

$$De-plasman = yerel satış oranı \times yerel rekabet oranı$$

Ortalama de- plasman oranı 0,50 olarak bulunmuştur.

Burada, de-plasman oranı en düşük olan sektör “tekstil ve giyim ürünleri imalatı”dır. Bunun nedeni bu sektörde üretilen ürünlerin az bir kısmının yerele satılmasıdır. Firmalar büyüdüğündeki rakiplerini küçültme riskleri oldukça azdır. De-plasman oranı en büyük olan sektör ise “gıda ürünleri ve içecek imalatı”dır.

2.4 ÇARPAN ETKİSİ

Çarpan etkisi ekonomik, sosyal veya çevresel anlamda geniş çaplı etkileri ifade etmektedir. Gelir etkisi ve tedarikçi etkisi olmak üzere iki başlıkta incelemek mümkündür. Gelir etkisi Bölgedeki gelir artışı ile gelirin hedef bölgede harcanma derecesine ilişkin tahminlerde bulunarak hesaplanmaktadır. Tedarikçi etkisi ise geri yönlü ve ileri yönlü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geri yönlü tedarikçi etkisi, destek alan firmaların satışlarının artmasının, tedarikçilerin mal ve hizmetlerine olan talebin de artmasına neden olması demektir. Desteklenen firmaların ürünlerinin ara ürün olarak kullanıldığı durumlarda ise ileri yönlü tedarikçi etkisinden söz edilebilir. Üretilen ara ürünlerin maliyet düşüşüne bağlı olarak fiyatlarının düşmesi, ürünlerde çeşit veya kalite artışının olması, nihai ürünü ve bu ürününün satışlarını etkileyecektir. (Ersayın, 2012)

2013 İKMDP’nin çarpan etkisinin hesaplanabilmesi için gelirlerin bölgede harcanma derecesinin ve tedarikçi bağlantılarının derinlemesine araştırılması gerekmektedir. Bu nedenle katkısallık oranının hesaplanmasında hazır oranlardan faydalanılmıştır.

Avrupa Komisyonu çalışmalarına göre yerel düzeyde gelir çarpanı genellikle 0,10 civarında, tedarikçi çarpanı ise 0,05-0,10 arasında görülmektedir.

$$Birleşik \text{ Çarpan} = 1 + gelir \text{ çarpanı} + tedarik \text{ çarpanı}$$

Olduğundan birleşik çarpan 1,15 olarak kabul edilmiştir.

2.5 KATKISALLIK ORANI

Dara kaybı, de-plasman ve Avrupa Komisyonu'nun kullandığı çarpan dikkate alınarak katkısallık oranı hesaplanmıştır.

$$\text{Katkısallık} = (1 - \text{Dara kaybı}) \times (1 - \text{Deplasman}) \times (1 - \text{Sızıntı}) \times \text{Çarpan}$$

Buna göre katkısallık oranı 0,33 olarak bulunmuştur.

İstihdam artışına yönelik katkısallık sonuçları

Çıktı katkısallığı projeler için ortak gösterge olan istihdam edilen kişi sayısı üzerinden hesaplanmıştır. İKMDP kapsamında toplam 504 kişi istihdam edilmiştir. İstihdam edilen kişilerin ne kadarının katkısallık olduğunun belirlenmesi için, her bir proje için hesaplanan katkısallık oranları kullanılmıştır. Bu şekilde istihdam edilen 504 kişiden 294'ünün katkısallık olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu durumda programın istihdam artışına yönelik katkısallık oranı 0,58 olarak hesaplanmaktadır. Tablo 17.de katkısallık değerlendirmesi sonuçlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Burada çıktı katkısallığı oranı (istihdam için hesaplanan oran) kullanılmıştır.

Tablo 17: Katkısallık Değerlendirmesi Sonuçlarının Karşılaştırılması

	Sıfır Dara Kaybı Görülme Oranı	Tam Dara Kaybı Görülme Oranı	Kısmi Dara Kaybı Görülme Oranı	De-Plasman Oranı	Dara Kaybı Oranı	Katkısallık Oranı
AB: Yapısal Fonlar ²	%22,6	%25,5	%48,9	-	-	0,66
Türkiye (MDP'ler) ³	%13,3	%20,4	%66,3	0,23	0,36	0,41
FKA ⁴	%9,1	%6,1	%84,8	0,17	0,39	0,58
2013 İKMDP	%7	%13	%80	0,50	0,42	0,58

² Ersayın, 2012

³ Ersayın, 2012

⁴ Erdem, 2013

İKMDP sonuçları, örnek çalışmaların sonuçları ile karşılaştırıldığında sıfır dara kaybının görülme oranı en düşük olan İKMDP'dir. Yapısal Fonlar ise sıkı kurallara sahiptir ve tecrübe edilmiş bir program olduğundan sıfır dara kaybı oranı yüksektir. Tam dara kaybı görülme oranı AB Yapısal Fonlara ve Türkiye'ye (MDP'ler) göre daha iyi bir orana sahiptir.

De-plasman oranı en yüksek olan İKMDP'dir. Bunda TRB2 Bölgesindeki firmaların ihracat potansiyelinin düşük olması önemli bir etkidir. De-plasman oranı ve dara kaybı oranı büyük çıkmasına rağmen istihdam artışına yönelik katkısallık oranı da büyük çıkmıştır. Bunun nedeni destek alan tekstil giyim ürünleri imalatı yapan firmaların yüksek istihdam yaratması ve bu firmalar ve rakiplerinin pazarının yerelden ziyade ulusal ve uluslararası olmasıdır.

3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada 2013 İKMDP'nin üst ölçekli planlarla uyumu, destek alan firmaların programın öncelikleriyle uyumu, destek alan projelerin hedeflerini ne kadar gerçekleştirdiği, ankete katılan firmaların mevcut durumları, desteğin firmalar üzerindeki etkileri ve katkısallık analizi metoduyla hedeflenen değişikliklere ulaşılma derecesi ölçülmüştür.

İlgililik kriterine bakıldığında, destek alan projelerin program öncelikleriyle ortalama uyum yüzdesi %59 olduğu görülmektedir. Etkililiğe bakıldığında program düzeyinde en düşük etkililik değerine (%4) sahip göstergenin “ program kapsamında yapılan toplam Ar-Ge yatırımı tutarı (TL)” olduğu görülmektedir. “Fuarlara ve kongrelere katılan firma/kişi sayısı” göstergesi ise orta düzey etkililiğe sahiptir. Bölge ve program için önemli olan “program kapsamında oluşan yeni istihdam ” göstergesinin etkililiği %95'tir.

Programın amaçları doğrultusunda belirlenmiş program performans hedeflerinin bulunmaması, hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesini zorlaştırmıştır. Bu nedenle destek programlarının program tasarım aşamasında, program performans hedeflerinin net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Programın etkilerine bakıldığında, istihdamda 504 kişilik bir artış görülmüştür. Firmalar satış ve ihracat kapasitelerini artırmışlardır. Anket yapılan 15 firmadan 5'i ihracat yapmaya başlamıştır. Ajans desteğiyle uygulanan projeler sayesinde bütün işletmelerin cirolarında bir artış gözlemlenmiştir. Anket yapılan firmaların tamamı halen aktiftir. Firmaların %80'i Ajans desteğinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. 3 firmadan 2'si Ajans mevzuatının ağır

prosedürler içerdığını, 1'i ise eş finansman ve teminat zorunluluğunun işletmelerini finansal olarak zorladığı gerekçesiyle destekten memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Katkısallık analizi dara kaybı, de-plasman etkisi, sızıntı etkisi, çarpan etkisi unsurları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Dara kaybı oranı 0,42 olarak hesaplanmıştır. Sızıntı etkisi, programın önceliklerinin ve hedef grubunun geniş tutulması nedeniyle hesaplanamamıştır. Destek fazla gruba dağıldığından, desteğin müdahale edilen gruba ne kadar etkilediğini görmeyi zorlaştırmaktadır. Sonuç odaklı programlara geçiş bu anlamda kolaylık sağlayacaktır. De-plasman oranı firmaların yerel satış ve yerel rekabet oranları ile hesaplanmaktadır. Verilen destek yereldeki rekabeti olumsuz etkileyebilir. TRB2 Bölgesi'ndeki firmalar daha ziyade yerele satış yaptığından, ihracat potansiyeli yüksek olan firmalara destek verilmesi desteğin katkısını artıracaktır. Çarpan etkisini hesaplamak için ayrı bir çalışma yapılması gerekmektedir. Buna göre katkısallık oranı 0,33 olarak bulunmuştur. Çıktı katkısallığı projeler için ortak gösterge olan istihdam edilen kişi sayısı üzerinden hesaplanmıştır. İKMDP kapsamında istihdam edilen 504 kişiden 294'ünün katkısallık sonucu elde edilmiştir. Bu durumda programın istihdam artışına yönelik katkısallık oranı 0,58 olarak hesaplanmıştır.

EKLER

EK 1. ANKETE KATILAN FİRMALAR

Firma Adı	İl
Nurdemir Gıda Ürn. Nak. İnş. Taah. İth. İhr. San. Ve Tic. Ltd. Şti	Bitlis
Nur Yapı Hırdavat Makina San. ve Tic. Ltd. Şti.	Bitlis
Özçavuşoğlu Nakliye Madencilik Petrol Ürünleri İnşaat Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.	Bitlis
Tekas Turizm İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti	Bitlis
Necmettin Açar	Hakkâri
Ferhan Tuna	Hakkâri
Everest Mağazacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.	Muş
Aykan Elektrik İnşaat Turizm ve Madencilik Ltd. Şti.	Muş
Altunlar Uluslararası Nakliyat Taahhüt Tahmil Tahliye San ve Tic. Ltd. Şti.	Van
Polat Şekerleme Ltd. Şti.	Van
Akdamar Çelik Kapı Sınır Ticareti Turizm İth. İhr. San. Tic. Ltd. Şti.	Van
Erkan Yüктаşır	Van
Vameda Reklamcılık Matbaacılık Tur. İnş. İth. İhr. San. Tic. Ltd. Şti.	Van
Denizhan İnşaat Malzemeleri San. ve Tic. Ltd. Şti.	Van
Meye Tekstil İnşaat Otomotiv Gıda Tic. ve San. Ltd. Şti.	Van

EK 2. ANKET FORMU

(Bu anket çalışmasının amacı Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'ndan (DAKA) destek alan işletmelerin finansal yapıları üzerindeki etkilerini incelemektir.)

Mali Destek Programı:

Yararlanıcının Adı:

Adres:

Anket Tarihi:

Görüşülen Kişiler:

SORULAR

1. İşletmenizin faaliyet gösterdiği il/ilçe hangisidir?
 - A. Bitlis /..... (İlçe belirtiniz)
 - B. Hakkâri /..... (İlçe belirtiniz)
 - C. Muş/..... (İlçe belirtiniz)
 - D. Van/..... (İlçe belirtiniz)
2. İşletme sahibinin yaşı kaçtır?
 - A.-19
 - B. 20-29
 - C. 30-39
 - D. 40-49
 - E. 50 ve üzeri
3. İşletme sahibinin eğitim durumu nedir?
 - A. İlkokul
 - B. Ortaokul
 - C. Lise
 - D. Lisans
 - E. Lisans üstü
4. İşletme sahibinin cinsiyeti nedir?
 - A. Erkek
 - B. Kadın
5. İşletmeniz kaç yıldır faal olarak faaliyetlerini sürdürmektedir?
 - A. 0-4 yıl
 - B. 5-9 yıl
 - C. 10-14 yıl
 - D. 15-19
 - E. 20 ve +
6. İşletmenizin faaliyet gösterdiği sektör hangisidir?
 - A. Tarım ve hayvancılık
 - B. Sanayi
 - C. Hizmetler
 - D. İnşaat

7. İşletmeniz imalat sanayinde faaliyet gösteriyorsa alt sektörü hangisidir?

- A. Gıda ürünleri ve içecek imalatı
- B. Tekstil ve giyim ürünleri imalatı
- C. Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
- D. Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı
- E. Kimyasal ürünlerin imalatı
- F. Mobilya imalatı
- G. Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
- H. Tıbbi ürünlerin imalatı
- İ. Metal sanayi
- J. İnşaat malzemeleri imalatı
- K. Diğer (Belirtiniz.....)

8. İşletmeniz hizmetler alanında gösteriyorsa alt sektörü hangisidir?

- A. Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri
- B. Eğitim
- C. Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor
- D. Toptan ve perakende ticaret
- E. Ulaştırma ve depolama
- F. Bilgi ve iletişim
- G. Finans ve sigorta faaliyetleri
- H. Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler
- L. Diğer (Belirtiniz.....)

9. İşletmenizin mülkiyet durumu nedir?

- A. Firma Mülkü
- B. Kiralık

10. İşletmeniz üretim faaliyetlerini nerede gerçekleştirmektedir?

- A. Organize Sanayi Bölgesi
- B. Küçük Sanayi Sitesi
- C. İŞGEM
- D. Diğer

11. İşletmeniz hangi KOBİ sınıfı içerisinde yer almaktadır?

- A. Mikro işletme
- B. Küçük işletme
- C. Orta büyüklükte işletme

12. İşletmeniz Ajans desteği aldıktan sonra cironuzda ne kadar artış yaşanmıştır?

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

13. İşletmeniz Ajans desteği aldıktan sonra net kârınızda ne kadar artış yaşanmıştır?

- A. Artış yaşanmamıştır.
- B. 0-%4
- C. %5-%9
- D. %10-%20
- E. %21-%29
- F. %30-%49
- G. %50-%99
- H. %100 ve +

14. İşletmenizde Ajans desteği almadan önce kaç kişi çalışıyordu?

.....

15. İşletmenizde şimdi kaç Personel çalışmaktadır?

.....

16. İşletmenizde çalışan Personelin eğitim durumu nedir?

- A. İlkokul (.....kişi)
- B. Ortaokul (.....kişi)
- C. Lise (.....kişi)
- D. Lisans (.....kişi)
- E. Lisans üstü (.....kişi)

17. İşletmenizin alanı Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A. Artış yaşanmamıştır.
- B. 1-99 metrekare
- C. 100-199 metrekare
- D. 200-299 metrekare
- E. 300-499 metrekare
- F. 500-999 metrekare
- G. 1000 metrekare ve +

18. Ürettiğiniz ürünleri ülke içinde en fazla hangi ile/illere pazarlıyorsunuz?

.....

- 1 TRB2 illeri
- 2 TRB2 dışında Doğu Anadolu illeri
- 3 Güneydoğu Anadolu illeri
- 4 Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri
- 5 Diğer

19. İşletmeniz Ajans desteği aldıktan ihracata başlamış mıdır? (Ürettiği ürünü kendisi dışında aracılar/diğer firmalar ihraç ediyorsa Firma kendi ihraç etmiş gibi değerlendirilecektir. Bu husus Firma Yetkilisine soru sorulurken belirtilmelidir.)

- A. Evet
- B. Hayır

20. İşletmenizin ihracatı Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır? (19. Sorunun cevabı “Evet” ise) (Ürettiği ürünü kendisi dışında aracılar/diğer firmalar ihraç ediyorsa Firma kendi ihraç etmiş gibi değerlendirilecektir. Bu husus Firma Yetkilisine soru sorulurken belirtilmelidir.)

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

21. İşletmeniz ihracat yapıyorsa kaç ülkeye ihracat yapılmaktadır? (Ürettiği ürünü kendisi dışında aracılar/diğer firmalar ihraç ediyorsa Firma kendi ihraç etmiş gibi değerlendirilecektir. Bu husus Firma Yetkilisine soru sorulurken belirtilmelidir.)

- A. 1
- B. 2
- C. 3
- D. 4
- E. 5
- F. 6 ve +

22. İşletmeniz ihracat yapıyorsa hangi ülkelere ihracat yapılmaktadır? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

- A. İran
- B. Irak
- C. Almanya
- D. İtalya
- E. Japonya
- F. Kanada
- G. Rusya
- H. (Belirtiniz.....)

23. İşletmenizin bilançosu (aktif büyüklüğü) Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A.0-%4
- B.%5-%9
- C.%10-%20
- D.%21-%29
- E.%30-%49
- F.%50-%99
- G.%100 ve +

24. Müşteri sayınız Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

25. İşletmenizin üretim miktarı Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

26. İşletmenizin üretim kapasitesi Ajans desteği aldıktan sonra ne kadar artmıştır?

- A. 0-%4
- B. %5-%9
- C. %10-%20
- D. %21-%29
- E. %30-%49
- F. %50-%99
- G. %100 ve +

27. Ajans desteği aldıktan sonra üretim maliyetlerinizde ne kadar azalma meydana gelmiştir?

- A. Azalma yaşanmamıştır.
- B. %0-%4
- C. %5-%9
- D. %10-%14
- E. %15-%19
- F. %20 ve +

28. İşletmenizde AR-GE personeli çalışıyor mu?

- A. Evet
- B. Hayır

29. İşletmenizde kaç AR-GE personeli çalışmaktadır? (28. Sorunun cevabı “Evet” ise)

- A. 1-4
- B. 5-9
- C. 10-14
- D. 15-19
- E. 20 ve +

30. AR-GE departmanının kurulmasında ya da AR-GE personeli çalıştırılmasında Ajans desteği etkili oldu mu?

- A. Evet
- B. Hayır

31. Ajans desteği aldıktan sonra herhangi bir Kurumdan hibe aldınız mı?

- A. Evet
- B. Hayır

32. Ajans desteği aldıktan sonra hangi Kurumdan hibe aldınız? (31. Sorunun cevabı “Evet” ise)

- A. KOSGEB
- B. TÜBİTAK
- C. TKDK
- D. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
- E. Diğer (Cevabınız “Diğer” ise Kurum Belirtiniz.....)

33. Ajans desteği aldıktan sonra kaç defa hibe aldınız? (31. Sorunun cevabı “Evet”ise)

- A. 1 (Kurum belirtiniz.....)
- B. 2 (Kurumları belirtiniz.....)
- C. 3 (Kurumları belirtiniz.....)
- D. 4 (Kurumları belirtiniz.....)
- E. 5 (Kurumları belirtiniz.....)
- F. 6 ve + (Kurumları belirtiniz)

34. Ajans desteği aldıktan sonra herhangi bir Kurumdan hibe aldıysanız hibe miktarı nedir? (31. Sorunun cevabı “Evet” ise)

- A. 0-9.999 TL
- B. 10.000-19.999 TL
- C. 20.000-49.999 TL
- D. 50.000-99.999 TL
- E. 100.000-499.999 TL
- F. 500.000-999.999 TL
- G. 1.000.000 ve +

35. Yeni bir yatırım düşünüyor musunuz?

- A. Evet
- B. Hayır

36. Yeni yatırım yapacaksanız hangi ilde yatırım yapmayı düşünüyorsunuz? (35. Sorunun cevabı “Evet” ise)

- A. Bitlis
- B. Hakkâri
- C. Muş
- D. Van
- E. Diğer İller (Belirtiniz.....)

37. Ajans desteği alarak üretimine başladığınız/üretimini artırdığınız sektörde büyümeyi/yeni yatırım yapmayı düşünüyor musunuz?

- A. Evet
- B. Hayır

38. Ajans desteği alarak üretimine başladığınız/üretimini artırdığınız sektörde yeni yatırım yapmayı düşünüyorsanız hangi il/illerde yatırım yapmayı düşünürsünüz? (37. Sorunun cevabı “Evet” ise)

.....

- 1 İstanbul veya çevre iller
- 2 Ankara veya çevre iller
- 3 İzmir veya çevre iller
- 4 Antalya veya çevre iller
- 5 Gaziantep veya çevre iller
- Bursa veya çevre iller

39. Ajans desteği alarak üretimine başladığınız/üretimini artırdığınız sektör **dışında** bir sektörde yeni yatırım yapmayı düşünüyor musunuz?

- A. Evet
- B. Hayır

40. Ajans desteği alarak üretimine başladığınız/üretimini artırdığınız sektör **dışında** bir sektörde yeni yatırım yapmayı düşünüyorsanız hangi il/illerde yatırım yapmayı düşünürsünüz? (39. Sorunun cevabı “Evet” ise)

.....

41. Firmanız üretim yaptığı sektörde büyümüyorsa bunun nedeni nedir?

- A. Bölge dışı ve/veya dış pazarlara erişim sağlanamamaktadır.
- B. İç pazarda ürettiğimiz ürüne olan talep yetersizdir.
- C. Diğer (Belirtiniz)

42. Neden bu sektörde faaliyet gösteriyorsunuz?

- A. Bu sektörde “**baba mesleği**” olarak kuşaktan kuşağa üretimimize devam ediyoruz.
- B. Sektörde başka yatırımcıları görünce yatırım yapmaya karar verdik.
- C. Yatırım yapmadan önce sektörde ticari tecrübemiz olduğu için yatırım yapmaya karar verdik.
- D. Diğer (Belirtiniz)

43. Üretim ve ticaret hayatınıza yeniden başlasaydınız hangi sektörü seçerdiniz?

.....

44. Çocuklarınızın bu işletmeyi devralarak üretim faaliyetlerine devam etmesini istiyor musunuz?

- A. Evet
- B. Hayır

45. 44. Sorunun cevabı hayırsa, çocuklarınızın hangi sektörde yer almasını istiyorsunuz?

- A. Kamuda çalışmasını istiyorum.
- B. Turizm sektöründe çalışmasını istiyorum.
- C. Eğitim sektöründe çalışmasını istiyorum.
- D. Tarım ve hayvancılık sektöründe çalışmasını istiyorum.
- E. Sağlık sektöründe çalışmasını istiyorum.
- F. Siyasete atılmasını istiyorum.
- G. Diğer (Belirtiniz.....)

46. Ekonomi Bakanlığı'nın teşviklerine son 3 (üç) yılda başvurduğunuz mu?

- A. Evet
- B. Hayır

47. Ajans desteği aldıktan sonra işletmeniz için banka kredisine başvurduğunuz mu?

- A. Evet
- B. Hayır

48. Ajans desteğinin yatırım kararınız üzerinde nasıl bir etkisi oldu?

- A. Ajans desteği yatırım kararımızı öne almamıza neden oldu.
- B. Ajans desteği olmasaydı yatırımlarımızı daha geç bir dönemde yapacaktık.
- C. Ajans desteği olmasaydı yatırım yapmayacaktık.
- D. Ajans desteği olmasaydı yine de aynı dönemde yatırımımızı gerçekleştirecektik.

49. Ajans'ın KOBİ'ler ile ilgili mali destek programlarına tekrar başvuracak mısınız?

- A. Evet
- B. Hayır

50. Proje uygulamasının kurumsal yapınıza nasıl bir etkisi olmuştur?

- A. Daha profesyonel bir ekip kurarak faaliyetlere devam ettik.
- B. Uzmanlaşmaya giderek iş bölümünü belirgin bir hale getirdik.
- C. Etkin bir şekilde danışmanlık hizmetlerinden faydalanmaya başladık.
- D. İşletme iş güvenliği, sigortalı işçi çalıştırma konularında daha bilinçli bir hale geldi.
- E. kurumsal yapımıza herhangi bir etkisi olmamıştır.

51. İşletmenize ait bir web sitesi var mıdır?

- A. Evet
- B. Hayır

52. İşletmenize ait bir web sitesi varsa bunun kurulmasında ya da geliştirilmesinde Ajans desteği etkili olmuş mudur?

- A. Evet
- B. Hayır

53. Ajans desteğiyle yeni ürün üretmeye başladınız mı?

- A. Evet
- B. Hayır

54. Ajans desteğiyle kaç yeni ürün üretmeye başladınız? (53. Sorunun cevabı “Evet” ise)
A. 1 B. 2 C. 3 D. 4 E. 5 F. 6 ve +
55. Ürünlerinizin tanıtımı, satışı gibi amaçlarla fuarlara katılım sağlıyor musunuz?
A. Evet
B. Hayır
56. Hangi tarihten itibaren fuarlara katılım sağlıyorsunuz?..... (Tahmini başlangıç tarihi giriniz.)
57. Proje uygulama süresi içerisinde Patent Tescili, Marka Tescili, Faydalı Model Tescili, Endüstriyel Tasarım Tescili yaptınız mı?
A. Evet
B. Hayır
58. Kaç Patent Tescili, Marka Tescili, Faydalı Model Tescili, Endüstriyel Tasarım Tescili yaptınız? (57. Sorunun cevabı “Evet” ise)
A. 1 B. 2 C. 3 D. 4+
59. Proje uygulama süresi içerisinde kurumsal kapasitenizi artırmaya yönelik sertifika aldınız mı?
A. Evet
B. Hayır
60. Kaç sertifika aldınız? (59. Sorunun cevabı “Evet” ise)
A. 1
B. 2
C. 3
D. 4+
61. Ajans destek mekanizmasından memnun musunuz?
A. Evet
B. Hayır
62. 61. Sorunun cevabı “Hayır” ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)
A. Ajans mevzuatı ağır prosedürler içermektedir.
B. Proje uygulama süresi yetersizdir.
C. Eş finansman ve teminat zorunluluğu işletmeyi finansal olarak zorlamıştır.
D. Danışmanlık sistemi yetersizdir.
E. Diğer..... (Belirtiniz)
63. Ajans desteği aldıktan sonra Projenizin uygulamasına devam ediyor musunuz?
A. Evet
B. Hayır
C. Başkasına devrettim.
64. 63. Sorunun cevabı “Hayır” ya da “Başkasına devrettim” ise sebebi nedir?
A. Deprem dolayısıyla sıkıntılar yaşadık.
B. Rekabet edemediğimiz için çalışmalarını durdurduk.
C. Başka bir sektöre geçtik.
D. Bankalara ve piyasaya olan borçlarımızı çeviremedik.
E. Diğer..... (Belirtiniz)

EK 3. NORMALLİK TESTİ SONUÇLARI

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Destek öncesi istihdam	15	100,0%	0	,0%	15	100,0%

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Destek öncesi istihdam	,410	15	,000	,476	15	,000

a. Lilliefors Significance Correction

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Destek sonrası istihdam	15	100,0%	0	,0%	15	100,0%

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Destek sonrası istihdam	,441	15	,000	,572	15	,000

a. Lilliefors Significance Correction

EK 4. WILCOXON İLİŞKİLİ İKİ ÖRNEKLEM TESTİ SONUCU

Wilcoxon Signed Ranks Test

Ranks

		N	Mean Rank	Sum of Ranks
Destek sonrası istihdam - Destek öncesi istihdam	Negative Ranks	1 ^a	5,00	5,00
	Positive Ranks	14 ^b	8,21	115,00
	Ties	0 ^c		
	Total	15		

a. Destek sonrası istihdam < Destek öncesi istihdam

b. Destek sonrası istihdam > Destek öncesi istihdam

c. Destek sonrası istihdam = Destek öncesi istihdam

Test Statistics^b

	Destek sonrası istihdam - Destek öncesi istihdam
Z	-3,125 ^a
Asymp. Sig. (2-tailed)	,002

a. Based on negative ranks.

b. Wilcoxon Signed Ranks Test

KAYNAKLAR

DAKA (2013). İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı Başvuru Rehberi

DAKA (2015). İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı Program Kapanış Raporu

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

Ersayın, Z. (2012). Kamu Müdahalelerinde Katkısalılığın Değerlendirilmesi: Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları Kobi Destekleri Örneği, Uzmanlık Tezi

Erdem, M.A. (2013). Etki Analizi (Fırat Kalkınma Ajansı Tarafından Düzenlenen Mali Destek Programlarının TRB1 Bölgesine Etkisi), Yüksek Lisans Tezi

TRB2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı

Türkiye İstatistik Kurumu (2019), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=102&locale=tr>

**2013 YILI İKTİSADİ
KALKINMA
MALİ DESTEK
PROGRAMI
ETKİ ANALİZİ RAPORU**

2018

Şerefiye Mah. Cumhuriyet Cad. 943. Sok. No:1 65140 İpekyolu / Van

Tel : (0432) 215 65 55 (pbx) / Faks : (0432) 215 65 54 - (0212) 381 79 93

E-mail : bilgi@daka.org.tr / Web : www.daka.org.tr

www.facebook.com/doguanadolukalkinmaajansi
www.twitter.com/DAKA_org_tr